

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Verslijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

DE NIEUWE BONUS-MALUS REGELING IN DE AUTOMOBIELVERZEKERING

Algemeen.

In het Belgisch Staatsblad van 11 mei 1971, blz. 6124 verscheen een ministerieel besluit van 14 april 1971 tot vaststelling der tariefperken en -maatstaven toepasselijk op de verplichte verzekering der burgerlijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen. Dit besluit houdt een grondige hervorming in van de tarificatie van de automobielverzekering. Artikelen 5, 6 en 7 voeren een « bonus-malus » stelsel in, dat een innovatie in ons recht uitmaakt ⁽¹⁾.

Alvorens meer bijzonderheden te geven over dit stelsel, dat in de tekst « a posteriori personalisatie van de verzekeringnemer » wordt genoemd, worden hierna de maatregelen aangeduid, door het besluit ingevoerd :

1° Wat de tariefperken betreft : een maximumtarief wordt gepubliceerd (bijlage 1 van het besluit), en er wordt een minimumtarief ingevoerd dat, behoudens toelating van de Minister in principe niet lager kan zijn dan 90 % van het maximumtarief (artikel 3). De verzekeraars hadden inderdaad laten gelden dat het werken tegen een te laag tarief een van de oorzaken van faillissement van verzekeringsmaatschappijen was.

2° Wat de tariefmaatstaven betreft :

a) voor de nieuwe voertuigen voor toerisme en zaken die vanaf 1 juli 1971 in het verkeer worden gebracht, wordt de tarificatie gebaseerd op het werkelijk vermogen van de motor, en niet meer op de cilinderinhoud (artikel 4).

b) het « bonus-malusstelsel » wordt ingevoerd, waarover verder.

c) aan de verzekeringsmaatschappijen wordt toegelaten de premie te indexeren volgens de indexcijfers van de consumptieprijsen (artikel 8). Dit komt gedeeltelijk tegemoet aan een wens van de verzekeraars, die echter hadden gevraagd de indexatie te binden aan de algemene ontwikkeling van de lonen, die rechtstreeks de kosten van de ongevallen beïnvloedt, en die hoger ligt.

d) Een niet afkoopbare schadevrijstelling van 2.000 fr. per schadegeval veroorzaakt door een bestuurder van minder dan 23 jaar wordt verplicht gesteld (bijlage I, I, E).

Bovendien worden de kosten geïncorporeerd in de handelspremie der tarieven, met uitzondering van de jaarlijkse taks op de verzekeringscontracten en enkele andere limitatief opgesomde kosten (artikel 2). Aldus wordt een-

vormigheid in de concurrentievoorwaarden gebracht, daar het bedrag van de aanvullende kosten sterk kon verschillen van maatschappij tot maatschappij.

Het Bonus - Malusstelsel.

De voornaamste innovatie van het besluit is het invoeren van een « a posteriori personalisatiestelsel ».

Het is een algemeen bekend feit, dat een minderheid van automobilisten een aanzienlijk aantal schadegevallen veroorzaken. Men kan hopen dat een penalisatie, door de verhoging van de premie, deze slechte bestuurders tot meer voorzichtigheid zal aanzetten. Anderzijds is het billijk dat zij die geen ongeval veroorzaken, gunstiger verzekeringsvoorwaarden genieten.

Het bonus - malusstelsel, dat reeds onder de ene of andere vorm in sommige andere landen werd toegepast, en dat zelfs was aangenomen door sommige Belgische maatschappijen, onder meer door de « Sociale Voorzorg », werd ingevoerd als gevolg van een voorstel van het « colloquium over de automobielverzekering » georganiseerd vanaf 1965 en gelast maatregelen te stellen ter verbetering van de regels betreffende de werking van deze verzekering. Reeds had een opiniepeiling in 1965 aangetoond dat de overgrote meerderheid van de autogebruikers (80% van de ondervraagde personen) oordeelde dat, zo een verzekerde gedurende een bepaalde periode geen aanrijding had veroorzaakt, hij een premievermindering moest genieten. Op het colloquium verdedigden de grote automobilistenbonden dan ook deze wens. De verzekeraars zelf waren verdeeld. Het lijkt wel dat de meerderheid onder hen niet enthousiast was over de hervorming ⁽²⁾, en hun vertegenwoordigers hebben zich dan ook bij de stemming over deze aangelegenheid onthouden.

De moeilijkheden in verband met het invoeren van een « personalisatie a posteriori », spruiten voort uit het feit dat het aantal « slechte » bestuurders veel kleiner is dan het aantal « goede » of « normale ». De statistieken, door de verzekeraars opgemaakt, tonen inderdaad aan dat op duizend geleiders meer dan achthonder tijdens het jaar geen ongeval veroorzaken, en slechts een twintigtal verantwoordelijk zijn voor twee of meer ongevallen. Bij een constante schadelast zou een vermindering van de premies van

de voorzichtige chauffeurs dus een veel belangrijker verhoging van die van de slechte tot gevolg hebben. In de hierboven geschetste toestand zou een vermindering van 100 fr. van de premie voor een bepaald type voertuig, in het voordeel van een geleider die geen ongeval heeft veroorzaakt, een verhoging van 400 fr. meebrengen in hoofde van de eigenaar van een gelijkaardige wagen, die het ongeluk zou hebben voor een aanrijding verantwoordelijk te zijn. Een zo hoge penalitatie scheen niet billijk. Anderzijds moest de « bonus » voldoende aantrekkelijk zijn voor de goede bestuurders.

De financiële last die voor de verzekeraars voortspruit uit de toepassing van een « bonus » stelsel werd niet opgevangen door een algemene verhoging van het tarief, doch door andere tarificatiemaatregelen: afschaffing van de vermindering van 5% voor tienjaarlijkse contracten (artikel 6, § 1) en reduceren tot 15% (i.p.v. 20%) van de premievermindering voor de personen, die hun voertuig slechts voor private doeleinden en op de weg naar het werk gebruiken. Verwacht wordt dat deze premieverhogingen, gevoegd bij het bonus-malusstelsel zelf, en de andere maatregelen door het besluit ingevoerd, het financieel evenwicht van de automobielverzekering zullen verzekeren.

Mechanisme van het bonus-malusstelsel.

Iedere verzekerde wordt gerangschikt op een bepaald niveau van een schaal, waarbij wordt rekening gehouden met zijn verleden als chauffeur. Bij het aangaan van een contract geldt de basisgraad 10 (100% premie). Zo de verzekerde gedurende het jaar geen ongeval heeft gehad, daalt hij met één graad op de schaal. Indien hij tijdens het jaar één ongeval veroorzaakt, stijgt hij met twee graden; indien er meer dan één ongeval is, wordt de stijging drie graden per ongeval vanaf het tweede. Iedere « graad » verplaatsing brengt een verhoging of verlaging van de premie mede, groot 5% per graad, doch zonder dat een verzekerde tot betaling van minder dan 60% of meer dan 200% van het basisniveau kan gehouden zijn.

Hierna volgt de schaal, verschenen als bijlage 2 bij het ministerieel besluit:

Graden	Premieniveaus in verhouding tot het basisniveau 100 (handelspremie)
—	—
18	200
17	160
16	140
15	130
14	120
13	115
12	110
11	105
Basis	100
10	100
9	100
8	95
7	90
6	85
5	80
4	75
3	70
2	65
1	60

Het feit dat het veroorzaken van een ongeval een stijging van twee graden medebrengt, en een jaar zonder ongevallen daarentegen slechts een daling van één graad, is logisch, vermits het aantal goede risico's veel hoger is dan het aantal slechte.

Zoals hierboven aangeduid, zou de enkele toepassing van de statistieken inzake verkeersongevallen zelfs een veel hoger verschil tussen stijging en daling motiveren.

Bovendien wordt de verzekerde, die gedurende vier jaar geen enkele aanrijding heeft veroorzaakt en nog steeds boven de basisgraad 10 staat, automatisch op deze graad teruggebracht (bijlage 2 bij het besluit, in fine).

Ingaan van de premieverhoging.

De vermindering of verhoging van de premie gaat in op de jaarlijkse vervaldag (artikel 5, al. 4) volgend op de datum van het schadegeval, dat aanleiding geeft tot tussenkomst van de verzekeraar (artikel 5, lid 4).

Toepassingsgebied.

Volgens artikel 5 van het besluit is het stelsel verplicht voor alle voertuigen bestemd voor toerisme, zaken en gemengd gebruik.

De vraag werd gesteld of het bonus-malusstelsel algemeen moest toegepast, en dus verplicht gemaakt worden, of dat het integendeel vrij mocht blijven, zodat het nieuwe stelsel naast het vroegere zou blijven voortbestaan. De B.V.V.O. had zelfs in juni 1970 een systeem op punt gesteld, waarbij naast het bonus-malustarief een forfaitair tarief bleef bestaan, met mogelijke overgang van het ene naar het andere ⁽³⁾. Dit gecompliceerd stelsel werd verworpen, uit vrees voor antiselectie, en de « a posteriori personalisatie » werd verplicht gesteld, overeenkomstig de wens van het « colloquium ». Men vreesde dat anders de slechte bestuurders hun toevlucht zouden nemen tot de « Vrije markt ». Indien men inderdaad de zaken tot het uiterste doordrijft, zou men zich zelf een toestand kunnen indenken, waarin alle goede geleiders het bonus-malusstelsel zouden kiezen, en alle minder goede het forfaitaire ⁽⁴⁾!

Gebruikte methode: Personalisatie « a posteriori » van de premie.

De tekst gebruikt de term « personalisatie a posteriori » van de « verzekeringnemer » (art. 5, eerste en laatste alinea). Eigenlijk is het een personalisatie van de premie van het verzekerd voertuig. Indien eenzelfde verzekeringnemer eigenaar is van verscheidene voertuigen, kan voor ieder een andere premiegraad worden toegepast.

De identiteit van de persoon die het ongeval veroorzaakt speelt dus in principe geen rol. Indien het een toevallige bestuurder is, zal de premie verhoogd worden, hoewel de verzekeringnemer zelf een zeer voorzichtig chauffeur is. Wel is er personalisatie van de premie in hoofde van de verzekeringnemer in die zin, dat de schadegevallen door zijn voertuig veroorzaakt hem tegenstelbaar zijn, en dat hij de aangepaste premie moet betalen.

Schadegevallen.

De schadegevallen die in aanmerking komen om de « malus » te bepalen, zijn die waarvoor « de verzekeraar een vergoeding ten voordele van de benadeelde heeft betaald of zal moeten betalen » (artikel 5, lid 3). Komen dus niet in aanmerking, hoewel de verzekeraar een dossier heeft moeten openen, alle gevallen waarin hij om de ene of de andere reden niet tot betaling gehouden is, hetzij omdat zijn verzekerde niet verantwoordelijk is — geen sanctie zonder fout! — hetzij omdat de wet van 11 juli 1956 of de polis zijn tussenkomst uitsluit. Bij ongeoorloofd gebruik van het voertuig wordt dus geen rekening gehouden met ongevallen veroorzaakt door diegene die zich van het voertuig heeft meester gemaakt door diefstal en ge-

weld : in dit geval is de verzekeraar niet gehouden tot betaling (artikel 3, lid 1 van de wet van 1 juli 1956).

Waar enkel rekening wordt gehouden met de schadegevallen waarvoor de verzekeraar een vergoeding heeft betaald of dit zal moeten doen, b.v. wanneer reeds op strafgebied de verantwoordelijkheden werden vastgesteld hoewel nog geen vergoeding werd uitbetaald, bestaat het gevaar dat de verzekerden, om de premieverhoging uit te stellen, stelselmatig hun verantwoordelijkheid ontkennen en aan hun verzekeringsmaatschappij vragen een zaak te pleiten; slechts wanneer de verantwoordelijkheden zijn vastgesteld, staat vast of de verzekeraar moet tussenkomen. Dit misbruik kan de verzekeraar vermijden, daar hij de leiding van het proces heeft, en dus tot betaling mag overgaan indien hij dat wil, zelfs zonder het akkoord van zijn verzekerde.

Indien de verzekeraar ten onrechte een graad heeft gewijzigd, b.v. indien een gerechtelijke beslissing de verzekerde in het gelijk stelt nadat de verzekeraar de derde heeft vergoed, wordt de graad verbeterd en desgevallend wordt de geïnde bijpremie aan de verzekeringnemer terugbetaald (artikel 5, vijfde lid).

Kleine schadegevallen.

De verzekeraar mag geen « malus » toepassen indien de benadeelde partij geen vordering instelt, en hier rijst de vraag van de « zeer kleine » schadegevallen. Een van de redenen waarom een malusstelsel wordt ingevoerd, is de hoop dat de verzekerden zelf tot regeling van deze kleine schadegevallen zouden overgaan, hetgeen de kosten van het openen van een dossier bij de maatschappij vermijdt : dit kan aanzienlijke besparingen meebrengen, daar ieder dossier, hoe klein ook, relatief belangrijke administratieve uitgaven meebrengt, geschat op minstens 1000 fr. Verwacht wordt dat vele verzekerden, om de toepassing van de « malus » te vermijden, zullen trachten zelf een regeling met het slachtoffer te bereiken, door het onmiddellijk een klein bedrag te overhandigen.

Er is hier echter een gevaar aan verbonden : indien aanvankelijk gedacht wordt dat de schade door de verzekerde zelf in der minne zal kunnen geregeld worden, deze hierom geen aangifte van ongeval indient, en het achteraf onmogelijk blijkt een regeling te treffen, moet de verzekerde dan de aangifte indienen. Op dit ogenblik is echter de door de polis voorziene termijn verstreken en de verzekeraar kan geneigd zijn de laattijdige aangifte te weigeren, omdat zijn rechten niet gevrijwaard werden. Niets verzet er zich tegen dat op volgende wijze zou gehandeld worden : de verzekerde dient onmiddellijk een aangifte in, met de vermelding dat dit slechts te bewaren den titel gebeurt en dat de verzekeraar geen dossier moet openen. Deze aangiften worden eenvoudig geklasseerd, hetgeen geen kosten veroorzaakt. Indien geen akkoord tussen de verzekerde en het slachtoffer tot stand komt, wordt pas dan het dossier geopend en heeft men te doen met een gewoon schadegeval, waarmee eventueel rekening zal worden gehouden voor de berekening van de malus.

Terugbetaling door de verzekerde ?

Er werd overwogen dat de verzekerde, om de penalitatie te vermijden, het recht zou hebben, de door de verzekeraar uitbetaalde schade terug te betalen, vermeerderd met een forfaitair bedrag voor beheerskosten. Dit stelsel werd door de verzekeraars verworpen : het doel dat beoogd wordt is o.m. te bekomen dat geen dossiers worden geopend. In het voorgestelde systeem zou dit wel geschieden, met alle hieraan verbonden kosten, en zou, na regeling door de maatschappij, nog een supplementaire brief-

wisseling met de verzekerde moeten worden gevoerd, gevolgd door boekhoudkundige verrichtingen bij de terugbetaling door deze laatste !

Indien echter vóór iedere regeling van het schadegeval door de maatschappij de verzekeringnemer het slachtoffer vergoedt, lijkt het wel dat de malus niet mag worden toegepast.

Toepassing van het « bonus - malusstelsel » en karakteristieken van de contracten (artikelen 6 en 7).

Artikelen 6 en 7 handelen over de toepassing van het stelsel op de nieuwe contracten, en de aanpassing van de oude.

a) nieuwe contracten : alle contracten die na 1 juli 1971 worden aangegaan, zijn onderworpen aan het nieuw systeem. Deze contracten moeten een duur hebben van tien jaar, met mogelijkheid van opzegging na vijf jaar (artikel 6, § 1, 1e lid), en de polis moet bepalen dat het contract op de vervaldag stilzwijgend kan verlengd worden van vijf tot vijf jaar (artikel 6, § 1, tweede lid).

Voor al deze contracten wordt het basisniveau in de schaal toegepast (graad 10). Indien echter, op het ogenblik dat het nieuw contract wordt onderschreven, de verzekeringnemer reeds aan het « personaliteitsstelsel » bij een andere maatschappij onderworpen is — wat het geval zal zijn voor de bestuurders die na vijf jaar hun contract opzeggen — wordt rekening gehouden met zijn graad en zijn de verzekeringsmaatschappijen gehouden elkaar de nodige aanwijzingen dienaangaande te verstrekken. De verantwoording van de toegepaste graad moet in het dossier van de nieuwe verzekeringnemer voorkomen (artikel 6, § 3, in fine). Een slechte geleider kan dus niet van verzekeringsmaatschappij veranderen om aan de « malus » te ontsnappen.

Indien een verzekerde met malus zijn contract opzegt, om zijn voertuig op naam van zijn vrouw, een familielid of een vriend te plaatsen, en door deze een verzekering te laten aangaan tegen de basisgraad geldende voor de nieuwe contracten, zal de rechtbank dit bedrog vrijdelen door met de werkelijke toestand rekening te houden, hierbij toepassing makend van het principe « *fraus omnia corrumpit* » dat reeds nu gehuldigd wordt bij gelijkaardige manoeuvres ⁽⁵⁾.

b) De lopende contracten zullen geleidelijk in het a posteriori personalisatiestelsel geïntegreerd worden zodat het nieuw tarief ten laatste binnen de vier jaar volledig toegepast is. De integratie geschiedt op het basisniveau (artikel 7, lid 1). Indien de verzekerde echter al een vermindering genoot wegens onstentenis van schadegeval — reeds nu wordt door vele maatschappijen het stelsel van de « no-claim » korting toegepast — geschiedt de inschakeling op de graad die het best met deze vermindering overeenstemt (artikel 7, lid 2).

Het lijkt wel de bedoeling van de verzekeraars te zijn het nieuw stelsel toe te passen telkens nadat een schadegeval zich voorgedaan heeft, bij iedere vervanging van voertuig en bij het opnieuw in werking stellen van een geschorste polis.

Ten slotte moet vermeld dat, indien het toegepast tarief een vermindering inhoudt wegens privaat gebruik van de wagen, of om bepaalde beroepsdoeleinden, de premie wordt bepaald op de best bij de vermindering overeenstemmende graad, en dit zowel bij het aangaan van een nieuw contract (artikel 6, § 2, lid twee) als bij het inschakelen van een oud in het a posteriori personaliteitsstelsel (artikel 7, lid 1).

Slotbeoordeling.

Het is te vroeg om zich een opinie te vormen omtrent de moeilijkheden die het nieuw bonus-malusstelsel zal

meebrengen. Het is gecompliceerd, doch mogelijk zal het sommige verzekerden ertoe aanzetten voorzichtiger te rijden of zelf de kleine schadegevallen te regelen, en aldus de maatschappijen onkosten te besparen. In elk geval tracht het in te gaan op de wens van een groot aantal autobestuurders, die het billijk achten dat de slechte chauffeurs een hogere premie betalen dan de voorzichtige.

Prof. S. FREDERICQ.

(1) Over het ministerieel besluit van 14 april 1971 kan men raadplegen: de brochure « Verplichte verzekering der burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen. Reglementering betreffende de tariefperken en maatstaven. Texten. April 1971 », uitgegeven door het Ministerie van Economische Zaken, Dienst der Verzekeringen, 24-26 Demot-

straat, 1040 Brussel (30 fr.). Het voorwoord houdt een commentaar op het besluit in.

(2) Over de houding van de beroepsvereniging der verzekeringsondernemingen in verband met dit vraagstuk, zie de Verslagen van de B.V.V.O. 1966-67, 19-21; 1967-68, 23; 1968-69, 25-26; 1969-70, 17-18. Over het algemeen schenen de « kleine » maatschappijen gekant tegen de innovatie. Volgens Kluwers Verzekeringshandboek, i.v. Motorrijtuigenverzekering, blz. 130, hebben slechts 23% van de verzekeraars, die samen 39% van het premieincasso vertegenwoordigen, het bonus-malusstelsel goedgekeurd.

(3) Over dit stelsel zie Kluwer, op. cit. nr. 129.

(4) Kluwer p. 129.

(5) Zie rechtspraak in verband met listen gebruikt om te ontsnappen aan de verplichting een vervangingsvoertuig bij dezelfde maatschappij te verzekeren, o.m. in Rép. Prat. Dr. B. Complément, deel III, i.v. Assurances Terrestres (Contrats particuliers), nrs. 858 tot 860.

DE STAATSLEER VAN DE BONALD (1754-1840)

Louis Gabriel Ambroise vicomte de Bonald heeft zich door zijn werk: « Théorie du Pouvoir politique et religieux dans la société civile (démontré par le raisonnement et par l'histoire) » (1796) een blijvende plaats verworven in de geschiedenis van de staatsleer. Tezamen met Joseph de Maistre (1753-1821) en Robert de Lamennais (1782-1854) wordt hij tot de Franse contra-révolutionnaires gerekend, die zich in hun werken richtten tegen de staatskundige ontwikkeling van de revolutie en die voorstanders bleven van het « oude bewind », in kerk en staat.

Niet de volkssouvereiniteit van Rousseau, maar de leer van het overheidsgezag, dat in God zijn oorsprong vindt, was het ware. Slechts dit kon eenheid brengen en handhaven. De geschreven constituties en grondwetten brengen slechts anarchie, door hun individualisme, in kerk en staat. Dogma en traditie zijn hier van meer waarde dan de rede. Want de allerhoogste macht op aarde berust bij de paus en de geest van God, die zij bracht en dit vermog meer dan menselijke theoretische beschouwingen. De kerk diende dan ook geheel vrij te zijn en zonder enig toezicht van de staat. De « rechten van de mens » hadden immers slechts geleid tot het verbannen van de adel en de dood van de koning. Alles was uitgelopen op toestanden, die volkomen ongeremd waren.

Op het ogenblik, waarop de Bonald zijn verhandeling anoniem te Konstanz uitgaf, in 1796, had de revolutie in Frankrijk haar dieptepunt bereikt. De ontbindende rode terreur zou voor een witte terreur plaats maken, waarbij men trachtte tot vaste nieuwe zedelijke verhoudingen terug te keren.

In die tijd, tegen het einde van de achttiende eeuw, kan de hoop hierop onmogelijk heel groot zijn, want het is een tijd van grote anarchie en de eerste pogingen om daaraan een einde te maken zijn reeds mislukt.

De arbeid van de Bonald berust dan ook allerminst slechts op momentele belangen. Hij is een grondig kenner van het werk van de natuurrechtsleraars uit de voorafgaande eeuwen, die hun constructies met behulp van logische redeneringen tot stand brachten. Hier richtte hij de blik naar het verleden. Daaraan voegde hij nu de geschiedenis toe d.w.z. de positieve ervaringen, die men in Frankrijk met deze theorieën heeft doorgemaakt gedurende de periode van de revolutie. Naast de theorie komt dan haar praktijk te staan, wanneer het er om gaat, hare werkelijke betekenis vast te stellen. Dan komen deze theoretici, in het bijzonder Montesquieu en Rousseau, er heel slecht af, bij hun pogingen, om aan de staat een organisch karakter te geven, door verdeling van zijn taak en onderscheiding in een verscheidenheid van wilsuitingen. Weliswaar zou er algemene wil boven alles staan,

maar daarvan is later in feite niets gebleken. Want de staatskundige en sociale orde ontlaats steeds meer in een anarchie, toen de gevestigde orde plaats maakte voor een ongevastigde orde. Het individualisme kwam naar voren en verstoortte, als intellect, de bestaande verhoudingen. De mens wilde toen de maatschappij hervormen, terwijl, volgens de Bonald, niet de mens de maatschappij, maar omgekeerd de gevestigde maatschappij de mens opleidt. Want allereerst dient er orde te zijn. De mens is er voor de maatschappij en niet omgekeerd de maatschappij er voor de mens.

De ongevastigde orde kan nimmer tot blijvende vooruitgang leiden. Volkssouvereiniteit is, zo beschouwd, ondenkbaar. Zij is er nooit geweest. Men kan hier niet verder komen dan gehoorzaamheid aan een wetgever, als conservatieve macht. Slechts in zulk een macht kan de « algemene wil » liggen, die tot macht, kracht en daad moet leiden. De wetten dienen daarbij op vaste *gewoonten* te berusten. Zij steunen daardoor de zedelijke en maatschappelijke mens, die niet allereerst met zijn rede, maar met zijn gevoel in de maatschappelijke verhoudingen staat. Slechts hier kan de mens vrij en onafhankelijk zijn, d.w.z. in een gevestigde orde. Met de theorieën van het natuurrecht kan men, noch staatskundig, noch maatschappelijk, in feite construeren, maar slechts destructief te werk gaan. Want er kunnen slechts bijzondere wilsuitingen ontstaan, die zogenaamd als « algemene wil » tegen elkaar gaan opwerken.

Dit zal dan tot in- en uitwendige oorlogen leiden. Rede en wijsbegeerte werken hier daarom ontbindend en leiden tot wilde toestanden. Slechts de wilsmacht van een koning, als absoluut heerser, laat zich daarom als « algemene wil » erkennen, met een goddelijke wil achter zich, mits de onderdanen hem als zodanig erkennen.

Maar dit is, op het ogenblik dat de Bonald dit schrijft, een verloren illusie. Want een wil zonder macht is slechts een verlangen.

Alvorens deze gedachten over de theorie en de praktijk van het Franse staatsrecht te bespreken, eerst een mededeling, hoe het met het werk van de Bonald is gegaan. De reactionnaire periode, die de revolutie nu aannam, stelde hem in staat steeds meer in het gelijk gesteld te worden, dank zij de groei van het overheidsgezag en het verdwijnen van de volksmacht, als bron van het recht. Zijn roem steeg daardoor en de restauratie van de koninklijke macht van de Bourbons maakte hem tot een groot man, die waardig werd gekeurd om minister en « Pair de France » te worden en tot vicomte te worden benoemd.

Hierdoor aangemoedigd, schreef hij een « Essay analytique sur les lois naturelles de l'ordre social ou du pou-

voir », Paris 1817. Hier geeft hij aan zijn werk, dat voorheen een zuiver wetenschappelijk karakter droeg, nu een tendentieuze-politiek karakter. Hij wil terug naar het absolute koningschap, zonder volksvertegenwoordiging, terwijl de Jezuïeten als de aangewezen personen geacht worden om aan de uit Engeland afkomstige filosofische gedachten een einde te maken. De Maistre en Lamennais gaan hier met hem samen, om ook de adel, het priesterschap en de censuur in de staat te herstellen. Hij verkrijgt een leidende positie en zijn geschriften worden verzameld, gebundeld en uitgegeven, waarbij men denkt, dat nu, na afschuwelijke dwalingen, voor altijd het ware gevonden is, in autoritaire gehoorzaamheid.

De Juli-revolutie van 1830 te Parijs maakt aan deze droom een einde. Een nieuwe staatsvorm, die der negentiende eeuw, meldt zich aan. De periode van de restauratie, als reactie op de revolutie, is voorbij. De Bonald geraakt op de achtergrond, ja zelfs in vergetelheid. Hij, die de feiten van de revolutie veroordeeld had, wordt nu op zijn beurt in zijn werk door de feiten veroordeeld. Want de organische, uit Engeland afgeleide, staatsgemeenschap is groeiende. Dit kan de Bonald onmogelijk begrijpen. Hij leeft nog tien jaar, tot 1840, rustig op zijn kasteel. Nadien zijn zijn werken dan ook niet meer uitgegeven. De laatste uitgave dateert uit 1845, Bruxelles, 8 vol. Zij waren door hem zelf onafscheidelijk aan het streven van de restauratie, als contra-revolutie, verbonden. Eerst onlangs, in 1966, is door Colette Capitan, in de serie « Les grands textes philosophiques et politiques » van de « Union Générale d'Éditions, le monde en 10/18 », dus na ruim een eeuw, een uittreksel uitgegeven, omdat dit, volgens haar, voor het heden opnieuw van belang zou zijn.

Maar zo willen wij het werk van de Bonald niet beschouwen, omdat de strekking van een bepaalde politiek meestal de objectieve, wetenschappelijke waarheid niet wil inzien. Maar juist hier is hij inderdaad van een werkelijk geniale oorspronkelijkheid, waardoor hij recht heeft op een blijvende plaats in de ontwikkeling van de staatsleer. Hij verdient, naar tijd en plaats, juist zuiver wetenschappelijk beoordeeld te worden en door geregelde studie. Want, op het meest ongunstige moment van de ontwikkeling van het Franse staatswezen, weet hij voortreffelijke gedachten te uiten.

De beoordeling van de theorieën en de toestanden van het verleden geeft hem aanleiding tot het uiten van gedachten en opvattingen waarin een grote toekomst zal blijken te liggen. Daardoor vormt zijn denken in overeenstemming met de tijd waarin hij zijn hoofdwerk schrijft, 1796, een ware overgang van de achttiende naar de negentiende eeuw.

Wanneer hij bij het maken van de onderscheiding in gevestigde en ongevestigde orde, de grote betekenis schetst van vaste zedelijke verhoudingen en gewoonten voor de staat, loopt hij vooruit op de in 1814 te stichten « Historische Rechtsschool », die de gewoonte tot uitgangspunt neemt van het recht in het maatschappelijk leven.

Verklaart hij, dat niet de mensen de maatschappij vormen, maar omgekeerd dat de mensen door de maatschappij gevormd worden, dan zal dit in de toekomst veel meer inhouden dan enkel een verwerpen van het individualisme en het erkennen van het collectivisme, als macht in staat en maatschappij. Het sedert de Middeleeuwen verlaten universalisme, zal terugkeren in de wijsbegeerte, zodra de nationale bewegingen in de verschillende staten zich zullen vertonen. Zij zien de mens nu als een deel van de nationale staat, waartoe hij behoort. Iedere staat wordt dan beschouwd als in het bezit van een eigen nationale geest met een objectief karakter. Hieruit leeft de onderdaan, als in een bestaande geestelijke werkelijkheid, waaruit zich zelfs een algemene wereldgeest, als hoogste waarheid, laat denken en opsporen.

De Bonald wil niet meer uitsluitend met de rede arbeiden. Hij zal naast de rede de geschiedenis plaatsen, d.w.z. het feitelijk gebeuren en de resultaten van het redelijk denken toetsen aan hetgeen gebeurde. Hegel, de grootste wijsgeer van dit tijdperk der Restauratie, zal de rede in het gebeuren plaatsen, als datgene wat daaraan een zin geeft en een wijsbegeerte van de geschiedenis construeren, die de redelijke objectiviteit daarvan blootlegt. Eerst in de nationale orde is vrijheid mogelijk. Gebondenheid aan de wetten schept de ware vrijheid. Ook deze laatste gedachte treft men reeds bij de Bonald aan. Eerst het universele kan de persoonlijkheid voortbrengen. De latere z.g. Pruisische nationale geest zal het niet anders willen.

Al deze onderscheidingen en problemen komen tezamen in de staatstheorie van Rousseau, die Kant dan ook terecht als zijn grote inspiratie beschouwde, en die de Bonald dan ook duchtig heeft bestudeerd. Hier ligt het hoogtepunt van diens originele beschouwingen.

Bij maatschappelijke verhoudingen, zo zegt hij, is het gevoel vaak van meer betekenis dan de rede. Niet alleen de rede, maar het volledig zieleleven kan bij de rechtsvorming betrokken worden. Eerst tegen het einde van de negentiende eeuw zal dit inzicht veld winnen, dat hier door de Bonald reeds wordt aangeduid.

Rousseau's leer heeft men in Frankrijk als democratisch tegenover het absolutisme gesteld en daarbij aan haar een vooruitstrevende betekenis toegekend. De Bonald was de eerste om haar onbruikbaarheid daarvoor aan te tonen. Als allereerste ziet hij in, dat zij in wezen integendeel statisch en conservatief is. Want zij gaat uit van bestaande behoudende zeden, met betrekking tot wetgeving en staatsbestuur. Zij is in diepste wezen uitsluitend Zwitsers. Daarom laat een algemene wil zich ook niet redelijk tot stand brengen. Die is er reeds, of is er niet, of komt er misschien. Maar hoe, dat weet men nog niet.

De Bonald heeft na de tijd van Napoleon zijn werk verbonden aan de politiek van de Restauratie en tengevolge daarvan beleefde hij, zolang die duurde, veel succes, roem en eer. Toen daaraan in 1830 een einde kwam, werd hij met zijn werk daardoor een vergeten man. Zijn tijd was voorbij. De staat was niet meer een macht die uit één bepaald punt geleid werd. Dit was ook even onmogelijk als een absolute volkssouvereiniteit. Keizer Wilhelm II en Tsaar Nicolaas, hoe absolutistisch ook, waren vóór 1914 in hun vriendschap machteloos tegenover het Russisch-Frans verdrag tegen Duitsland.

De samengestelde staat, de organische, zoals Spinoza hem positief-rechtelijk in zijn « Staatkundige Verhandeling » voor de Nederlanden geschetst had en zoals Locke hem na 1688 voor Engeland theoretisch had doorlicht, werd de nieuwe vorm voor de staten van het vasteland.

Dit had de Bonald niet voorzien, omdat hij nog niet diep genoeg in Rousseau had kunnen doordringen en analyseren. Hij sleepte Rousseau in zijn « val » mede. Rousseau was onlogisch, toen hij met de rede het overheidsgezag wilde staven. Beval de staat iemand tot iets dat hij niet wilde, dan gehoorzaamde hij niettemin aan zich zelf. Bovendien was zijn theorie omtrent het ontstaan van het gezag in strijd met het vroegere historische gebeuren. Voor de grote originaliteit van de Bonald om zijn leer niet als vooruitstrevend, maar als conservatief te beschouwen, had men geen oog, omdat dit van geen actuele politieke betekenis was.

Deze juiste zienswijze kon eerst veel later gestaafd worden, toen men in de twintiger jaren van onze eeuw de collectief-psychologische en sociologische zienswijze in de staatsleer kon toepassen.

Wetenschappelijk beschouwd, was het een nog onvolgende inzicht in de organische staatsvorm, die de Bonald belette om boven het reactionaire bewind uit te komen en

zich daardoor ook na de Restauratie wetenschappelijk en staatkundig te handhaven.

Toch was hij veel meer dan waarvoor hij nog steeds beschouwd wordt, een uitsluitend contra-revolutionnaire

denker. Hij verdient daarom dan ook nog steeds bij de beoefening van de staatsleer gelezen en bestudeerd te worden.

Prof. J.J. VON SCHMID.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

2e Kamer. — 19 januari 1971.

Wvd. voorzitter : M. C. Louveaux (verslaggever).
Raadsheren : MM. P. Delahaye, G. Halleman, A. de Vreese
en M. Châtel.
Advocaat : Mr. A. Bayart.

Stedebouw. — Een wederrechtelijk opgericht gebouw in stand houden. — Voortdurend misdrijf.

Verdachte werd veroordeeld omdat hij sinds de bouw van zijn bungalow deze als eigenaar in stand had gehouden zonder voorafgaande uitdrukkelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen.

Luidens die telastlegging bestaat het strafbare feit er niet in een gebouw wederrechtelijk te hebben opgericht, hetwelk voltooid is wanneer de bouwwerken een einde hebben genomen en het beoogde resultaat bereikt is, maar wel in het feit een wederrechtelijk opgericht gebouw in stand te houden, hetwelk voortduurt zolang de delictueuze toestand geen einde heeft genomen.

D. t./...

Gelet op het bestreden arrest, op 20 april 1970 door het Hof van beroep te Brussel gewezen als rechtscollege waarnaar de zaak is verwezen ;

Gelet op het arrest van het Hof van 15 september 1969 ;

I. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing waarbij de strafvordering ten aanzien van de telastlegging om als eigenaar op een onroerend goed gebouwd te hebben zonder voorafgaandelijke schriftelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen, verjaard werd verklaard ;

Overwegende dat eiser zonder belang is om zich te voorzien tegen de beslissing waarbij het bestreden arrest de strafvordering wegens verjaring vervallen heeft verklaard ;

II. In zover de voorziening gericht is tegen de beslissing gewezen over de telastlegging om sinds de bouw van gezegd gebouw het tot 14 november 1968 als eigenaar in stand gehouden te hebben zonder voorafgaandelijke en uitdrukkelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen :

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 21, 22, 23 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaandelijke titel van het Wetboek van strafvordering, gewijzigd bij artikel 1 van de wet van 30 mei 1961, 44, 64 en 65 van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedebouw,

doordat het bestreden arrest, na gekonstateerd te hebben dat de litigieuze bouw van een zomerverblijf te Opoeteren een voldoende feit was ten laatste einde juni 1963, eiser veroordeeld heeft om, sinds de bouw van gezegd

zomerverblijf, het tot 14 november 1968 als eigenaar in stand gehouden te hebben zonder voorafgaandelijke en uitdrukkelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen, aan eiser bevolen heeft de plaats waar bewust gebouw zich bevindt terug in de vorige staat te stellen en beslist heeft dat, in geval van niet uitvoering van het bestreden arrest, de burgemeester of de afgevaardigde ambtenaar daarin zou mogen voorzien, en doordat het bestreden arrest die beslissing heeft laten steunen op de beschouwing dat de telastlegging, bij gebrek aan vergunning een gebouw in stand gehouden te hebben, een voortdurend misdrijf betreft, en dat ten aanzien van dergelijk misdrijf de verjaring slechts begint te lopen vanaf het ogenblik dat de met de wet strijdige toestand opgehouden heeft,

terwijl, eerste onderdeel, het in stand houden van een zonder vergunning opgetrokken gebouw, bedoeld in de artikelen 44, 64 en 65 van de wet van 29 maart 1962, zo dit niet gepaard gaat met positieve daden, een voortdurend bestendig misdrijf uitmaakt en niet een voortdurend opeenvolgend misdrijf, dat waar het gaat om een voortdurend bestendig misdrijf, de verjaring bepaald door de artikelen 21, 22 en 23 van de wet van 17 april 1878 begint te lopen, niet vanaf het ogenblik dat de met de wet strijdige toestand opgehouden heeft, maar van af het ogenblik waar de delictueuze toestand tot stand kwam, waaruit volgt dat ten deze de verjaring was ingetreden,

tweede onderdeel, minstens het bestreden arrest nagelaten heeft te antwoorden op de conclusie vóór het hof van beroep genomen, waarin eiser de verjaring inriep om reden dat het ten deze niet ging om een voortdurend opeenvolgend misdrijf maar om een voortdurend bestendig misdrijf, welk gebrek aan antwoord gelijkstaat met de door artikel 97 van de Grondwet vereiste motivering :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat eiser door het hof van beroep veroordeeld werd om sinds de bouw van gezegd bungalow, het tot 14 november 1968, als eigenaar in stand gehouden te hebben, zonder voorafgaandelijke en uitdrukkelijke vergunning van het college van burgemeester en schepenen ;

Overwegende dat luidens voormelde telastlegging het strafbaar feit er niet in bestaat een gebouw wederrechtelijk te hebben opgericht, hetwelk voltooid is wanneer de bouwwerken een einde hebben genomen en het beoogde resultaat bereikt is maar wel in het feit een wederrechtelijk opgericht gebouw in stand te houden, hetwelk voortduurt zolang de delictueuze toestand geen einde heeft genomen ;

Overwegende dat door vast te stellen dat het ten laste gelegde feit nog ononderbroken voortduurde op 14 november 1968, het hof van beroep wettelijk beslist dat ten deze de strafvordering niet was verjaard ;

Dat het onderdeel naar recht faalt ;

Wat het tweede onderdeel betreft ;

Overwegende dat eiser in zijn conclusie voorhield dat het in stand houden van een gebouw, dat op ongeoorloofde wijze opgericht werd, een voortdurend permanent misdrijf is en dat de verjaring van de strafvordering tot vervolging van dit soort misdrijf begint te lopen vanaf het tot

stand brengen van de delictueuze toestand dit is van af het bereiken van het beoogde resultaat, in casu het optrekken van de bungalow ;

Overwegende dat het arrest er op wijst dat het in stand houden van een gebouw, opgericht zonder vergunning, een voortdurend misdrijf is ten aanzien van hetwelk de verjaring slechts begint te lopen vanaf het ogenblik dat de met de wet strijdige toestand opgehouden heeft ;

Dat ten deze de feiten van die telastlegging nog ononderbroken voortduurden op 14 november 1968 ;

Overwegende dat het arrest aldus de conclusie van eiser passend beantwoordt en dat het onderdeel feitelijke grondslag mist ;

En overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;
Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT. — Zie Cass., 22 april 1968, R.W. 1968-69, 130.

HOF VAN CASSATIE.

2^e Kamer. — 9 februari 1971.

Voorzitter : M. A. Belpaire.

Raadsheren : MM. P. Delahaye, G. Hallemans,

A. de Vreese en J. Gerniers (verslaggever).

Eerste advocaat-generaal : M. P. Mahaux.

Advocaten : Mrs. Vanderleenen en Ansiaux.

Architect. — Tuchtzaken. — Cumulatie van de beroepen van architect en ingenieur. — Art. 12 van de wet van 20 februari 1939. — Draagwijde. — Verbod opgelegd door de raad van de Orde. — Individuele maatregel die geen tuchtstraf is.

Art. 12 van de wet van 20 februari 1939 staat noch uitdrukkelijk noch impliciet de cumulatie toe van de beroepen van architect en ingenieur. Het bepaalt enkel dat de houder van een diploma van ingenieur in hoedanigheid van architect mag optreden.

Ten einde een inbreuk op de door art. 19 van de wet van 26 juni 1963 bepaalde voorschriften van de plichtenleer te voorkomen of om daaraan een einde te maken, hebben de raden van de Orde van architecten de macht om individuele maatregelen te bevelen die niet het karakter van tuchtsanctie vertonen.

Een zodanige maatregel is de beslissing die, ongeacht de bepalingen van de artikelen 10 en 14 van het reglement van beroepsplichten, een architect de machtiging weigert om tegelijk de functies van bezoldigde ingenieur en van zelfstandige architect uit te oefenen en weigert op grond van de vaststelling dat ten deze die gelijktijdige uitoefening strijdig zou zijn met de voorschriften van de plichtenleer.

De Hoon t./Orde van Architecten.

Gehoord het verslag van raadsheer Gerniers en op de conclusie van de heer Paul Mahaux, eerste advocaat-generaal ;

Gelet op de bestreden beslissing, op 26 mei 1970 gewezen door de Raad van beroep van de Orde van architecten, met het Nederlands als voertaal ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 17 en 24 van de wet van 26 juni 1963 tot instelling van een Orde van architecten,

doordat luidens de bestreden beslissing de oproeping van 31 oktober 1968, om te verschijnen op 2 december 1968 voor de raad van de Orde van architecten, regelmatig is,

terwijl overeenkomstig artikel 17 van de wet van 26 juni 1963 de raad van de Orde van architecten die van oordeel is een afwijzende beslissing te moeten nemen over een aanvraag tot inschrijving of tot machtiging, betrokkene hiervan op voorhand in kennis dient te stellen en deze de in artikel 24 bepaalde waarborgen dient te doen genieten ;

Overwegende dat, door te releveren dat eiser door de oproeping van 31 oktober 1968 uitgenodigd werd om al de argumenten aan de raad voor te leggen, waarop hij meende te kunnen steunen om zijn beroep van architect verder als zelfstandige uit te oefenen, en door bij verwijzing naar « de overige inhoud » van de oproeping een vroegere afwijzende beslissing te vermelden, de bekritiseerde beslissing omtrent de regelmatigheid van gezegde oproeping wettelijk gerechtvaardigd is en meteen passend gemotiveerd ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 en 107 van de Grondwet, 1, 2, 6, 12 van de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect, 2, 4, 5, 19, 20, 38, inzonderheid 1°, 39 van de wet van 26 juni 1963 tot instelling van een Orde van architecten, 7 van het decreet van 17 maart 1791 tot afschaffing van het gildewezen,

doordat, eerste onderdeel, de bestreden beslissing in tegenstrijdigheid vervalt door, enerzijds, in de motieven te bepalen dat de toepassing van de wet van 26 juni 1963 medebrengt dat indien de architect niet over de nodige tijd beschikt om zijn beroep behoorlijk uit te oefenen de raad van de Orde zijn inschrijving op de tabel kan verbieden, en door, anderzijds, in het beschikkend gedeelte eiser de machtiging te weigeren om naast zijn functie als bezoldigd architect tegelijk deze van zelfstandige architect uit te oefenen ;

doordat, tweede onderdeel, de beslissing aan eiser geen machtiging verleent om tegelijk het beroep van architect en van bezoldigde ingenieur uit te oefenen, op grond dat de nationale raad van de Orde van architecten de wettelijke bevoegdheid heeft om beperkende maatregelen te treffen, en onder meer bevoegd is om de uitoefening, door eiser, van een ander beroep naast dit van architect afhankelijk te stellen van een voorafgaande machtiging,

terwijl, enerzijds, artikel 12 van de wet van 20 februari 1939 aan de ingenieur de mogelijkheid verleent om als architect op te treden,

en terwijl, anderzijds, de opdracht van de Orde van architecten er in bestaat (artikel 2 van de wet van 26 juni 1963) een plichtenleer op te stellen met betrekking tot het beroep van architect, te zorgen voor de naleving ervan, en te waken over de eer, de discretie en de waardigheid van de leden van de Orde naar aanleiding van de uitoefening of ter gelegenheid van de uitoefening van hun beroep, en niet een economisch stelsel voor het beroep in te richten, evenmin de uitoefeningsvoorwaarden te bepalen of de materiële belangen van de leden te behartigen, zodat de bevoegdheid van de overheden van de Orde van architecten uitdrukkelijk beperkt wordt tot het bepalen van de regels van de plichtenleer en tot het beteugelen van de inbreuken op de plichtenleer.

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat geen tegenstrijdigheid schuilt in de in dit onderdeel bedoelde beschikkingen van de beslissing ; dat de ene beschikking de andere niet uitsluit ;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat artikel 12 van de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect noch uitdrukkelijk noch impliciet de cumulatie van de beroepen van architect en ingenieur toestaat ; dat het enkel bepaalt dat de houder van een diploma van ingenieur in hoedanigheid van architect mag optreden ;

Overwegende dat de raden van de Orde van architecten ten einde een inbreuk op de door artikel 19 van de wet van 26 juni 1963 bepaalde voorschriften van de plichtenleer te voorkomen of om daaraan een einde te stellen, de macht hebben om individuele maatregelen te bevelen die niet het karakter van tuchtsanctie vertonen ;

Overwegende dat, door eiser de machtiging te weigeren tot het tegelijk uitoefenen van de functies van bezoldigde ingenieur en van zelfstandige architect, om de redenen gedeeltelijk aan de raad van de Orde ontleend dat een architect, die geheel of ten dele zijn beroep als bezoldigde uitoefent, niet steeds over de nodige tijd kan beschikken « voor de behoorlijke uitoefening van zijn beroep » en dat eiser niet over voldoende tijd beschikt om, als ingenieur in een vast dienstverband en met een volledige dienstbetrekking in een zeer belangrijk bedrijf, ook het beroep van zelfstandige architect uit te oefenen, gezien hij bij de firma alwaar hij te werk is gesteld van 8.30 uur tot 17 uur werkt, de raad van beroep van de Orde van architecten overeenkomstig de wet een individuele maatregel heeft getroffen ;

Dat de beslissing aldus vaststelt, ongeacht de bepalingen van de artikelen 10 en 14 van het reglement van beroepsplichten, dat ten deze het uitoefenen van het beroep van zelfstandige architect door een bezoldigde architect strijdig zou zijn met de voorschriften van de plichtenleer ;

Overwegende derhalve dat, al waren de grieven welke het middel tegen het reglement van beroepsplichten doet gelden gegrond, de beslissing wettelijk gerechtvaardigd blijft ;

Dat dit onderdeel niet kan worden aangenomen ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de onwettigheid van het koninklijk besluit van 5 juli 1967 tot goedkeuring van het door de nationale raad van de Orde van architecten vastgesteld reglement voor beroepsplichten,

doordat de bestreden beslissing, op grond van artikel 10 van het reglement van beroepsplichten, vastgesteld op 17 maart en 16 juni 1967 door de nationale raad van de Orde van architecten, luidens hetwelk een bezoldigde architect zijn beroep als zelfstandige niet kan uitoefenen dan met voorafgaande machtiging van de overheid van de Orde en deze haar machtiging alleen verleent wanneer de betrokkene over de nodige tijd beschikt voor de uitoefening van zijn beroep voor rekening van andere personen dan zijn werkgever, beslist dat eiser, die als bezoldigde ingenieur overeenkomstig art. 12 van de wet van 20 februari 1939 op de bescherming van de titel en van het beroep van architect, in hoedanigheid van architect optreedt voor zijn werkgever, niet gemachtigd wordt tegelijk zelfstandige architect te zijn en zijn huidige functie bij de Ford Tractor (Belgium) uit te oefenen en, bij gebreke van keuze te doen binnen de drie maanden volgend op de betekening van de beslissing, het beroep van zelfstandige architect niet meer mag uitoefenen,

terwijl bedoeld reglement het voorwerp niet heeft uitgemaakt van een in ministerraad overgelegd koninklijk

besluit zoals door artikel 39 van de wet van 26 juni 1963 wordt vereist, en derhalve geen bindende kracht heeft, met het gevolg dat de beslissing, die er uitsluitend op steunt, niet wettelijk gerechtvaardigd is ;

Overwegende dat gelet op het antwoord op het tweede onderdeel van het derde middel, het tweede middel, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is ;

Over het vierde middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1319, 1320 en 1322 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat de bestreden beslissing eenvoudig verklaart dat eiser niet over de nodige tijd beschikte om tegelijk het beroep van bezoldigde ingenieur en zelfstandige architect uit te oefenen,

terwijl eiser in zijn conclusie voldoende bewezen heeft dat hij over twintig uren per week beschikt om het beroep van zelfstandige architect uit te oefenen en daarbij een attest van zijn werkgever voorlegde waarbij deze formeel verklaart dat eiser eventueel over zes uren per dag beschikt met daarbij de hele zaterdag en zondag,

en terwijl de beslissing de bewijskracht van de akten miskent door voormeld attest over het hoofd te zien ;

Overwegende dat eiser in conclusie aanvoerde dat hij over de nodige tijd beschikte om als zelfstandige architect op te treden met de nodige waardigheid, eer en discretie, en dienaangaande wees op het attest waarbij zijn werkgever verklaarde dat eiser eventueel over zes uren per dag beschikt, met daarbij de hele zaterdag en zondag ;

Overwegende dat door, bij overneming van de redenen van de eerste rechter, te releveren dat eiser bij zijn werkgever een volledige dienstbetrekking heeft en hij ter terechtzitting verklaarde dat hij dagelijks bij zijn werkgever werkt van 8.30 uur tot 17 uur, de beslissing de elementen preciseerd waarop zij steunt ;

Dat zij aldus impliciet maar zeker de conclusie verworpt die op een ander element wees, met name het attest van de werkgever, en derhalve die conclusie passend beantwoordt ;

Overwegende dat de beslissing de bewijskracht van het bedoeld attest niet kan hebben miskend, daar zij er niet op steunt ;

Dat het middel feitelijke grondslag mist ;

Overwegende dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen werden nageleefd en dat de beslissing overeenkomstig de wet is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiser in de kosten.

NOOT. — Zie Cass., 23 juni 1970, R.W. 1970-71, 603 en Arr. Cass., 1970, 1000 met conclusie van advocaat-generaal F. Dumon.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

5e Kamer. — 23 november 1971.

Voorzitter : M. E. Van den Berghe.

Raadsheren : MM. J. Teugels en L. Apers.

Advocaten : Mrs. Roobaert en Rommel.

Arbeidscontract. — Art. 24ter der wet op het arbeidscontract. — Onrechtmatig ontslag van arbeider. — Bewijs van het misbruik van recht van de werkgever. — Vergoeding.

Een arbeider wordt afgedankt met betaling van de wettelijk voorziene opzeggingsvergoeding.

De werkgever beweert dat de afdanking gemotiveerd was door economische redenen en ook door het feit dat de werknemer in de uitvoering van zijn werk erg te wensen overliet.

Wanneer deze werknemer nooit opmerkingen betreffende de uitvoering van zijn werk heeft gekregen, en van de andere kant de werkgever onmiddellijk na de afdanking de nodige maatregelen neemt om een ander arbeider aan te werven, blijkt hieruit dat er geen ernstige reden tot afdanking bestond, dat de beslissing van de werkgever willekeurig is geweest en dat hij de vergoeding dient te betalen, voorzien in art. 24 ter van de wet op het arbeidscontract.

De Paepe t./ N.V. Pacapime.

Gezien het vonnis waartegen beroep op tegenspraak gewezen werd door de 4de kamer van de Arbeidsrechtbank van Brussel, dd. 23 april 1971.

Gezien het verzoekschrift in beroep ingediend ter griffie van dit Hof op 9 juni 1971, en door de griffier aan de gedaagde partij en aan haar raadsman ter kennis gebracht bij gerechtsbrieven dd. 9 en 10 juni 1971.

Eiser in hoger beroep is op 9 juni 1969 in dienst getreden van gedaagde in hoger beroep als helper-mekaniker. Op 24 juni 1970 wordt hij onmiddellijk afgedankt met betaling van de wettelijk voorziene opzeggingsvergoeding.

Voorhoudende dat zijn afdanking uitsluitend te wijten is aan het feit dat hij de arbeidsinspectie in kennis zou hebben gesteld dat de voorschriften in zake veiligheid en hygiëne in de onderneming niet werden nageleefd, heeft hij zijn vroegere werkgever gedagvaard tot veroordeling in betaling van schadeloosstelling voorzien door artikel 24ter van de wet op het arbeidskontraat, zijnde een bedrag van 12.246 F. Eiser in hoger beroep was inderdaad aangeworven onder de banden van een kontraat van onbepaalde duur.

Gedaagde in hoger beroep houdt staande dat zij genoodzaakt was eiser in hoger beroep onmiddellijk af te danken om louter economische redenen, en meer in het bijzonder omdat haar werknemer in de uitvoering van zijn werk erg te wensen over liet.

Van de feiten en mistoestanden in het bedrijf waar eiser in hoger beroep zich zou hebben beklaagd bij de bedrijfsinspectie, werd nooit melding gemaakt bij het Comité voor veiligheid en hygiëne, aldus gedaagde in hoger beroep. Zoals zou blijken uit het proces-verbaal van de vergadering van dit Comité dd. 19 juni 1970, werd nooit melding gemaakt van om het even welk punt dat later door de inspecteur van de arbeid op zijn programma zou geplaatst worden. De door eiser in hoger beroep ingeroepen motieven van afdanking zijn louter gefingeerd, en de afgedankte werknemer kan het bewijs niet leveren dat zijn afdanking aan andere motieven zou te wijten zijn dan

om economische saneringsredenen, die iedere willekeur uitsluiten.

Het standpunt van eiser in hoger beroep is reeds gekend en steunt op de bewering dat bij zijn onmiddellijke afdanking de werkgever zijn recht heeft misbruikt.

Het misbruik van recht veronderstelt de abnormale uitoefening van een recht. Deze abnormaliteit moet blijken uit het tergend of kwaadwillig karakter van het opzet dat de houder van dit recht heeft bezield, t.t.z. uit het ontbreken van een rechtmatige reden en uit de afwending van het uitgeoefend recht van zijn economische en sociale bestemming.

Zo vallen niet als abnormaliteit te beschouwen, o.m. redenen van economische aard die verband houden met de organisatie en de werking van de onderneming waarover alleen de werkgever kan oordelen, nl. wanneer zou blijken dat de werknemer een onvoldoende rendement zou hebben (zie vonnis Afb. Rb. Dendermonde, 19-2-1971, R.W., 1971/72, 247; Studie Mrs Taquet en Goffin : « Le licenciement abusif », J.T., 13-6-1970, 392).

Daartegenover is wel te aanzien als abnormale uitoefening van een recht, de doorzending wegens een reden die niet een rechtmatige reden is of die niet strookt met de opgegeven reden (Arb. Rb. Gent, 8-2-1971, R.W., 1971/72, 242). Lichtzinnigheid, willekeur of onware economische motieven (id. als boven; nog : Arb. Rb. Gent, 19-2-1971, R.W., 1971/72, 244).

De afdankingsbrief vermeldt geen enkele reden; een formulier 04 dat de reden van afdanking zou aanduiden wordt door geen enkele partij voorgebracht. Eerst in de conclusie van gedaagde in hoger beroep wordt een reden opgegeven: de werknemer voldoet niet.

Dat het hier om een rechtmatige reden zou gaan kan niet worden aangenomen. Het is inderdaad niet bewezen dat de werknemer vóór zijn afdanking ooit enige opmerking zou hebben ontvangen over de wijze waarop hij zijn werk verrichtte.

Eerst in het schrijven van 6 augustus 1970 uitgaande van gedaagde in hoger beroep en gericht aan de raadsman van eiser in hoger beroep wordt gewag gemaakt van tekortkomingen op het werk, terwijl vroeger blijkbaar nooit enige klacht tegenover de betrokken werknemer werd geacteerd. Blijkbaar ontbreekt enige rechtmatige reden om zulke onmiddellijke doorzending te motiveren, of minstens kan gezegd worden dat de reden die er thans wordt voor aangevoerd niet de werkelijke reden is op dewelke de onmiddellijke afdanking gebeurde.

Wat het tweede criterium betreft, nl. de afwending van het uitgeoefende recht van zijn economische bestemming: uit de gegevens van het dossier van eiser in hoger beroep blijkt dat de werkgever geen enkele reden van economische aard kan laten gelden, die verband houdt met de organisatie en de werking in de onderneming. Ver van over te gaan tot sanering, zoals hij beweert, en beperking van personeel, blijkt integendeel dat hij zijn personeel wenst uit te breiden en het afgedankt personeelslid onmiddellijk te vervangen. In de nummers van « Publi-Journaal » van 3 en 10 juni en van 1 en 8 juli 1970, laat hij adverteren voor een bediende, een electricien A3, conducteurs voor golfkartonmachines, en meer bepaald in het nummer van 1 juli, volgend op de onmiddellijke afdanking van eiser in hoger beroep, vraagt hij ter zijne vervanging als helper-mekaniker, een mechaniker. Die nieuwe aanwervingen ontzenuwen volledig de door gedaagde in hoger beroep opgegeven reden, als zou de onmiddellijke opzegging door economische motieven ingegeven zijn geworden.

Daarbij moet nog rekening worden gehouden met het feit dat onmiddellijke opzegging werd gegeven op 24 juli 1970, dan wanneer op de vergadering van het Comité voor Veiligheid en Hygiëne, dd. 19 juni 1970, zekere heer

Piessens er zijn beklag over gemaakt had, dat het bedrijf op 18 juni het bezoek ontvangen had van een inspecteur van het Ministerie van Arbeid en Sociale Voorzorg, ingevolge een klacht die bij het ministerie was ingediend geworden door een personeelslid van het bedrijf zelf.

Tenslotte blijkt uit het feit dat in de plaats van te eisen dat eiser in hoger beroep de opzeggingstermijn in dienst zou volbrengen en de laatste veertien dagen aan het werk zou doorbrengen, gedaagde in hoger beroep integendeel onmiddellijk overging tot het betalen van de opzeggingsvergoeding, met de bedoeling zo vlug mogelijk een einde te stellen aan de aanwezigheid van eiser in hoger beroep in de onderneming.

In dergelijk perspectief is het aanbod van het bewijs der door hem aangehaalde en gekwoteerde feiten door eiser in hoger beroep irrelevant geworden.

Derhalve moet het door gedaagde in hoger beroep gegeven ontslag als willekeurig betiteld worden en moet de oorspronkelijke vordering als gegrond worden verklaard.

De gevorderde schadeloosstelling wordt, wat het bedrag ervan betreft, niet betwist, en in vergelijking met het bedrag van het loon van eiser in hoger beroep, komt het overeen met het wettelijk minimum bepaald door artikel 24ter van de wet op het arbeidskontraat.

*Redenen waarom,
Het Hof,*

Gelet op artikel 24 van de wet dd. 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken.

Recht doende op tegenspraak en alle verdere en niet gelijkkluidende besluiten verwerpende.

Verklaart het gesteld beroep ontvankelijk en gegrond.

Doet dienvolgens het vonnis waartegen het beroep te niet.

Opnieuw rechtdoende, en doende wat de eerste rechter had moeten doen, veroordeelt gedaagde in hoger beroep tot betaling aan eiser in hoger beroep van de som van twaalfduizend tweehonderd zesenvierzig frank, vermeerderd met de gerechtelijke intresten.

Veroordeelt gedaagde in hoger beroep tot de kosten van beide aanleggen, kosten heden in totaal begroot op duizend driehonderd dertig frank in hoofde van eiser in hoger beroep, en op nul frank in hoofde van gedaagde in hoger beroep.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE LEUVEN

2e Kamer. — 21 mei 1971.

Voorzitter : M. J. Meulemans.

Rechters : M.M. G. Coelst en R. Decoux.

Advocaten : Mrs. Vrijens loco Vandenbergh en Theunis.

Onrechtmatige daad — Decreet van 10 vendémiaire jaar IV. — Aansprakelijkheid van de gemeente. — Ver-eisen.

De gemeente kan aan haar aansprakelijkheid die door het decreet van 10 vendémiaire jaar IV juris et de jure gevestigd is, slechts ontsnappen wanneer zij bewijst dat haar bewoners geen deel hebben genomen aan de samenscholingen die uit vreemdelingen waren gevormd en tevens dat zij al de in haar macht liggende maatregelen heeft genomen om de wanordelijkheden te voorkomen en de daders bekend te maken.

Laine t./Stad Leuven.

Overwegende dat eiser om veroordeling verzoekt van verweerster tot betaling van schadevergoeding wegens beschadigingen aan zijn wagen toegebracht ter gelegenheid van studentenrellen die zich op 15 oktober 1965 rond 23 uur in het centrum van de stad voordeden ;

Overwegende dat deze eis gesteund is op het decreet van 10 Vendémiaire, jaar IV, artikels 1 en 5 ;

Overwegende dat voormeld decreet nooit afgeschaft werd en steeds deeluitmaakt van onze wetgeving (Cass. 7.9.1962, R.W. 1962-63, 645) ;

Overwegende dat het terzake ten genoegen van recht bewezen is dat de beschadigingen aan de wagen van eiser veroorzaakt werden door oproerige samenscholingen van studenten ; dat de verklaring door eiser op 15/10/1965 om 23.50 uur aan de politie van Leuven afgelegd, inderdaad bevestigd wordt door de vaststelling van de schade aan de wagen door de politie zelf enerzijds en door het relaas der incidenten die zich op bewuste avond voordeden en die vermeld worden in twee brieven de data 15 oktober 1965 en 3 november 1966, respectievelijk door de adjunct van wacht en door de Hoofdpolitiecommissaris opgesteld anderzijds ; dat uit deze gegevens immers blijkt dat een drieduizendtal studenten in de Bondgenotenlaan te Leuven aan wilde samenscholingen hadden deel genomen en dat verscheidene processen-verbaal te dier gelegenheid opgesteld werden ; dat het derhalve aan te nemen is dat eiser die langs de Bondgenotenlaan reed, ter hoogte van de Vanderkelenstraat omsingeld werd door studenten waarvan enkele begonnen te slaan en te stampen op zijn wagen totdat hij zich ten slotte kon onttrekken ;

Overwegende dat de aansprakelijkheid van de gemeente, luidens voormelde wetsbepaling « juris et de jure » is gevestigd ; dat zij aan de gevolgen van deze aansprakelijkheid slechts kan ontsnappen wanneer zij bewijst dat haar inwoners geen deel hebben genomen aan de samenscholingen die uit vreemdelingen waren gevormd en tevens dat zij al de in haar macht liggende maatregelen heeft genomen om de wanordelijkheden te voorkomen en de daders bekend te maken ;

Overwegende dat deze voorwaarden terzake aanwezig zijn ;

dat uit voormelde gegevens inderdaad blijkt dat de samenscholing uit studenten was gevormd dewelke te Leuven in 1965, 20.789 waren ;

dat gelet op dat zeer groot aantal studenten in verhouding met de bevolking van Leuven er geen twijfel bestaat dat het grootste gedeelte van deze studenten « vreemdelingen » waren, dit is geen inwoners van de stad ; dat het enige proces-verbaal dat niet tegen onbekenden de dag der feiten opgesteld werd trouwens een student betreft afkomstig uit Virton ; dat ook als « vreemdelingen » dienen te worden aangezien de studenten die zich te Leuven mochten hebben laten inschrijven alhoewel zij er feitelijk niet hun verblijfplaats hebben (Brussel 11.1.1898, Pas. 1896, II, 379) ; dat indien enkelen onder deze studenten inwoners waren van Leuven, deze nietige minderheid, tegenover het groot aantal vreemdelingen, niet in aanmerking kan genomen worden (Brussel 14.12.1937, Rev. adm. 1938, 130) ;

dat de eerste voorwaarde die aan verweerster opgelegd wordt om aan haar verantwoordelijkheid te ontsnappen derhalve aanwezig is.

Overwegende dat uit dezelfde gegevens als hierboven vermeld insgelijks blijkt dat er op 15.10.1965 geen betoging door de gemeentelijke overheden werd toegelaten ; dat eiser zelf in zijn dagvaarding vermeldt dat de stedelijke politie onmachtig scheen om de studentenrellen in te tomen ; dat al het beschikbaar politiepersoneel nochtans onmiddellijk bij de betoging ingezet werd om naar mate de mogelijkheid de misdrijven te beletten ; dat enkele politiemannen gekwetst werden ; dat de hulp

ingeroeven werd van de Rijkswacht die vanaf 23.10 uur optrad om de orde te helpen herstellen ;

Overwegende dat hieruit dient te worden afgeleid dat al de mogelijke middelen aangewend werden om de wanordelijkheden te voorkomen en de daders bekend te maken ; dat gelet op het zeer groot aantal studenten in verhouding met het effectief van de politieleiden het voor verweerster praktisch onmogelijk is geweest andere schikkingen te treffen dan deze die zij getroffen heeft ; dat de tweede voorwaarde die verweerster van haar verantwoordelijkheid ontlast dienvolgens tevens aanwezig is ; dat de eis derhalve ongegrond voorkomt.

Om deze redenen,

De Rechtbank,

Ontvangt de eis doch verklaart hem ongegrond en wijst hem af ;

Veroordeelt eiser tot de proceskosten.

ARBEIDSRECHTBANK TE ANTWERPEN

Kortgeding.

Voorzitter : M. L. Janssens.

Advocaten : Mrs. Van Orshaegen W., De Fleurquin E. en Claeys A.

Arbeidsrechtbank. — Bevoegdheid in Kortgeding. — Sociale Zekerheid (Z. en I.)

Bevoegdheid :

— Niet steeds is het mogelijk de gevolgen van een onrechtmatige daad ongedaan te maken door een beschikking in kortgeding.

— In een geschil tussen de N.M.B.S. en de echtgenote van een statutair personeelslid betreffende de Sociale Zekerheid (medische en pharmaceutische bijstand van de Kas der Sociale Werken van de NMBS) is de Raad van State niet bevoegd. De NMBS is namelijk geen « openbaar bestuur » in de zin van art. 9 van de wet van 23.12.1946 houdende instelling van de Raad van State.

— De arbeidsrechtbank is bevoegd : Art. 580, 1° van het gerechtelijk wetboek is niet alleen toepasselijk op geschillen betreffende werkgeversverplichtingen die rechtstreeks en expliciet in een wettelijke bepaling zijn vastgelegd (zoals het gemeenrechtelijk sociaal zekerheidssysteem) maar ook op geschillen betreffende dergelijke werkgeversverplichtingen die hun oorsprong vinden in en fundamenteel gezond zijn op een wettelijke bepaling.

Sociale Zekerheid :

Indien de echtgenote van een statutair personeelslid een onderhoudsgeld bekomt lastens haar man — staande een echtscheidingsgeding bij bevel van de Voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg —, kan zij niet aanzien worden als huishoudster van haar kinderen (in de zin van art. 165 par. 1, 3 en 4 van het K.B. van 4.11.1963 betreffende de Ziekte- en Invaliditeitsverzekering) noch als persoon ten laste van de oudste zoon (in de zin van art. 167 van dit K.B.) zodat niet kan gesteld worden dat zij principieel kan genieten van het gemeenrechtelijk stelsel van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering.

Van Eyken t./ N.M.B.S. en Janssens.

Dat de vordering ertoe strekt :

Bij hoogdringendheid te horen zeggen voor recht dat eerste verweerster gehouden is, tot de rechter ten gronde over de echtscheiding tussen eiseres en tweede verweerster zal hebben uitspraak gedaan, om zonder dat eiseres gehouden zal zijn enige speciale bijdrage daarvoor te betalen, aan eiseres en haar zoon Paul Janssens als lid en rechthebbende van de medische en pharmaceutische bijstand der N.M.B.S. dienst personeel en sociale zaken onder aansluitingsnummer 4.604/1700.9 terug op te nemen en de ontzegging van hoger vermelde rechten op de geneeskundige verzorging met ingang van 15-1-1971 ongedaan te maken ;

Het te vellen vonnis uitvoerbaar te horen verklaren bij voorraad spijs alle verhaal en zonder borgstelling ;

Het vonnis gemeen te horen verklaren aan tweede verweerster ;

Eerste verweerster zich te horen veroordelen tot de kosten.

Gelet op de beschikking de dato 23 september 1971 waardoor aan de partijen de opdracht wordt gegeven te concluderen betreffende het administratiefrechterlijk statuut (toepasselijk op tweede verweerster) zowel wat aangaat de rechtsgrond als wat de inhoud en de omvang ervan aangaat alsmede betreffende de juridische draagwijdte van de door partijen aangehaalde « berichten ».

Gelet op de behandeling der zaak ter zitting van 21 oktober 1971.

* * *

Derde conclusies van eiseres.

In haar derde conclusie wijzigt eiseres enigszins en op impliciete wijze haar oorspronkelijke vordering door voor te houden dat de Voorzitter in Kortgeding steeds en altijd bevoegd is om onmiddellijk de gevolgen van een onrechtmatige daad, die de belangen van een persoon schenden, ongedaan te maken tot de rechter ten gronde of de bevoegde overheid hierover zal uitspraak gedaan hebben.

Anderzijds vraagt eiseres in het beschikkend gedeelte van haar conclusies dat haar akte zou verleend worden dat zij volhardt in haar twee vorige conclusies.

Betreffende de vraag gesteld in de beschikking de dato 23 september 1971, beperkt eiseres zich in haar derde conclusies tot het betuigen van haar akkoord met het standpunt dat eerste verweerster in haar derde conclusies uiteenzet ten aanzien van de « berichten ».

* * *

Derde conclusies van eerste verweerster.

In haar derde conclusies beantwoordt eerste verweerster de vraag nopens de rechtsgrond, de inhoud en de omvang van het statuut van haar personeel ; zij houdt voor dat dit statuut vervat is in artikel 13 van de wet van 23 juli 1926 tot oprichting van de N.M.B.S. en dat voor het statutair personeel een sociaal zekerheidssysteem is uitgewerkt door de paritaire commissie hetwelk afwijkt van het gemeenrechtelijk systeem.

Voor het overige, o.m. en vooral wat aangaat de bevoegdheid, volhardt eerste verweerster in haar eerste en tweede conclusies ; verweerster voegt er echter thans aan toe, dit overeenkomstig artikel 855 van het gerechtelijk wetboek, dat de Raad van State volgens haar bevoegd is om huidige betwisting te kennen.

* * *

A. Betreffende de bevoegdheid.

De wijziging die eiseres in haar derde conclusies aan haar oorspronkelijke vordering heeft gebracht, zoals supra

aangehaald, blijkt overeenkomstig artikel 807 van het gerechtelijk wetboek te zijn en de regelmatigheid ervan wordt trouwens door eerste verweerster niet betwist.

Daar echter eiseres (in haar derde conclusies) volhardt in haar eerste en tweede conclusies blijkt haar standpunt zo te zijn dat zij in hoofddorde haar oorspronkelijke vordering, zoals gesteld in de inleidende dagvaarding, handhaaft en dat zij in ondergeschikte orde vordert dat minstens de onrechtmatige daad van eerste verweerster hic et nunc dient ongedaan te worden gemaakt, onrechtmatige daad bestaande in het eenzijdig beëindigen ten nadele van eiseres van het genot van de geneeskundige zorgen verstrekt door de diensten van de K.S.W. van de Spoorwegen.

Het dient onmiddellijk te worden onderstreept dat eiseres ten onrechte voorhoudt dat de Voorzitter in Kortgeding « steeds en altijd bevoegd is om de gevolgen van een onrechtmatige daad... ongedaan te maken » vermits artikel 584 § 1 van het gerechtelijk wetboek aan de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg deze bevoegdheid niet geeft in de zaken die door de Wet aan de rechterlijke macht zijn onttrokken en vermits artikel 584 § 2 van het gerechtelijk wetboek aan de Voorzitters van de Arbeidsrechtbank en van de Handelsrechtbank deze bevoegdheid slechts geeft in de zaken die tot de respectieve bevoegdheden van deze rechtbanken behoren.

* * *

Uit de inleidende dagvaarding en uit al de conclusies van partijen dient besloten te worden dat de bevoegdheidsbetwisting zich in allereerste plaats stelt rond de vraag of de Raad van State bevoegd is ofwel de Arbeidsrechtbank.

De Raad van State :

Eerste verweerster besluit tot de bevoegdheid van de Raad van State zich steunende op de rechtspraak en o.m. en vooral op het door haar voorgebracht arrest van het Hof van Cassatie van 27 november 1959 (1e Kamer) waarin gesteld wordt dat de N.M.B.S. in haar betrekkingen met haar personeel een administratieve overheid is naar de zin van artikel 9 van de Wet van 23 december 1946 houdende instelling van de Raad van State.

Eerste verweerster maakt echter geen melding van het arrest van het Hof van Cassatie van 12 mei 1961 (1e Kamer, Pasicrisie, deel I, 968).

In voormeld arrest wordt de voorziening in verbreking verworpen, voorziening die gesteund was op de onbevoegdheid van de Werkrechtshoofden. Het Hof van Cassatie volgde het standpunt van het Openbaar Ministerie, uiteengezet in uitgebreide conclusies.

Het blijkt dat de N.M.B.S. opgericht bij de Wet van 23 juli 1926 wel opgevat werd als een « openbare dienst » doch niet als een « openbaar bestuur » in de zin van artikel 9 van de Wet van 23 december 1946 houdende instelling van de Raad van State. Voormeld arrest van het Hof van Cassatie van 12 mei 1961 onderstreept trouwens dat tijdens de parlementaire debatten die geleid hebben tot de Wet van 23 juli 1926 gepreciseerd werd dat de agenten van de N.M.B.S. niet mochten gelijkgesteld worden met de ambtenaren van de Staat en dat de nieuwe instelling een « autonome industriële onderneming » zou zijn. Hetzelfde arrest van het Hof van Cassatie onderstreept dat de wet tot oprichting van de N.M.B.S. de term « arbeidskontraat » gebruikt betreffende de aanwerving van het personeel van de maatschappij. Dit is nl. het geval in artikel 13 waar de bevoegdheden worden bepaald van de Nationale Paritaire Commissie en waar o.m. wordt gesteld dat deze commissie al de problemen moet onderzoeken betreffende « het arbeidskontraat ». Er dient ten slotte te worden onderstreept dat voormeld artikel 13 van de Wet

van 23 juli 1926 werd aangevuld door de Wet van 4 juli 1962 waardoor o.m. bepaald werd dat de N.M.B.S. onderworpen zou zijn aan de wetgeving betreffende de Werkrechtshoofden zelfs voor wat betreft het definitief aangeworven personeel. Deze wettelijke bepaling ligt duidelijk in de lijn van het arrest van het Hof van Cassatie van 12 mei 1961. Het is dan ook ten onrechte dat eerste verweerster de Raad van State aanwijst als de bevoegde instantie in casu.

* * *

De Arbeidsrechtbank.

Er dient onderzocht of de Arbeidsrechtbank bevoegd is op grond van artikel 580, 1° en 3° van het gerechtelijk wetboek.

In dit verband komt het duidelijk voor dat het statuut van het personeel van eerste verweerster, zoals uiteengezet in de derde conclusies van voornoemde partij en zoals ter zitting van 21 oktober 1971 uitgelegd, niet kan aanzien worden als een wet in de materiële zin (zie conclusies van het Openbaar Ministerie bij voormeld arrest van het Hof van Cassatie van 12 mei 1961, Pasicrisie 1961, blz. 978). Dit heeft als gevolg dat het sociaal zekerheidssysteem en de ziekte- en invaliditeitsverzekering van eerste verweerster niet onmiddellijk vallen onder de termen « de wetgeving in zake sociale zekerheid, kinderbijslag, werkloosheid, ziekte- en invaliditeitsverzekering... » zoals voorzien in artikel 580, 1° van het gerechtelijk wetboek.

Er dient nochtans onderzocht welke geschillen de wetgever precies aan de Arbeidsrechtbank heeft willen toewijzen in artikel 580, 1° en 3°.

Er dient dan te worden onderstreept dat voormelde wetsbepaling de Arbeidsrechtbank bevoegd maakt om kennis te nemen van de geschillen betreffende de werkgeversverplichtingen opgelegd door de wetgeving in zake sociale zekerheid, gezinsbijslag... Hieruit mag afgeleid worden dat het niet alleen gaat om werkgeversverplichtingen die rechtstreeks voorzien zijn in een sociale wetgeving maar ook om werkgeversverplichtingen die hun ontstaan vinden in een sociale wetgeving zelf.

Uit de wet zelf tot oprichting van de N.M.B.S. (23 juli 1926) blijkt duidelijk, o.m. en vooral door aangewende termen zoals « arbeidskontraat » en « autonome industriële onderneming » dat de N.M.B.S. te aanzien is als een werkgever ook ten aanzien van het personeel dat definitief is aangeworven en onder statuut staat. Verder moet onderstreept worden dat het sociaal zekerheidssysteem en de ziekte- en invaliditeitsverzekering in voege bij de N.M.B.S. ten gronde steunen op de wettelijke verplichting voorzien in de gemeenrechtelijke sociale wetgeving.

Het feit dat eventueel de N.M.B.S. een sociaal systeem heeft uitgewerkt dat gunstiger is voor haar personeel dan het gemeenrechtelijk systeem neemt niet weg dat zij in dit systeem verbintenissen heeft opgenomen die uiteindelijk gegrond zijn in een fundamentele wettelijke verplichting.

De termen van artikel 580, 1° en 3° zijn voldoende ruim gesteld om tot het besluit te komen dat het zeker niet de bedoeling geweest is van de wetgever een geschil zoals het huidige buiten de bevoegdheid van de Arbeidsrechtbank te houden.

De Arbeidsrechtbank is dan ook bevoegd op grond van artikel 580, 1° en 3° van het gerechtelijk wetboek en de Voorzitter dezer rechtbank is op grond van artikel 584 § 2 bevoegd om de huidige betwisting te kennen.

* * *

B. Betreffende de gegrondheid van de vordering.

Eerste verweerster acht de vordering ongegrond zich

steunend op het bericht 12 P van 1950, aangevuld door het bericht 50 P van 1966, houdende de reglementering van de sociale zekerheid ten voordele van haar statutaire personeelsleden en waarin de voorwaarden worden opgesomd waaraan de gezinsleden van de personeelsleden dienen te voldoen om als rechthebbenden der geneeskundige zorgen ten laste van de Kas der Sociale Werken te worden aanzien ;

Eerste verweerster onderstreept dat iemand niet als rechthebbende van de Kas der Sociale Werken kan aanzien worden wanneer hij (of zij) normaal de gezondheidszorgen van het wettelijk stelsel zou kunnen genieten tegen de voorwaarden welke in de sociale wetgeving werden ingevoerd en dat eiseres zich in dit laatste geval bevindt.

Eerste verweerster beroept zich vervolgens op artikel 165 § 1, 3, van het koninklijk besluit van 4 november 1963 om voor te houden dat eiseres te aanzien is als huishoudster van haar oudste zoon Jozef in de zin van voornoemde wetsbepaling zodat zij aanspraak kan maken op de gezondheidszorgen van het gemeenschappelijk stelsel ; artikel 165 § 1, 4, van het voormeld koninklijk besluit van 4 november 1963 wordt eveneens door eerste verweerster ingeroepen om voor te houden dat zij als huishoudster dient te worden aanzien van haar jongste zoon Paul en weerom langs deze weg kan genieten van de gezondheidszorgen van het gemeenschappelijk stelsel voor deze zoon.

Ten slotte houdt eerste verweerster voor — en dit op grond van artikel 167 van het koninklijk besluit van 4 november 1963 — dat de oudste zoon Jozef het recht op de geneeskundige verzorging voor de « personen ten laste » moet of kan openen.

* * *

Eiseres verwerpt de stelling van eerste verweerster en houdt voor dat het bericht 50 P van 18 augustus 1966 volledig het vroegere regime van het bericht 12 P van 1950 heeft afgeschaft. Eiseres onderstreept dat het bericht 50 P van 1966 vastlegt dat de feitelijk gescheiden echtgenote als rechthebbende van de Kas der Sociale Werken mag beschouwd worden wanneer zij voldoet aan één van de aangeduide voorwaarden. Eén van deze voorwaarden is dat een gerechtelijke beslissing een alimentatiegeld heeft toegekend lastens de echtgenoot en eiseres vervult deze voorwaarde.

* * *

Er dient vooreerst onderstreept te worden dat eiseres ten onrechte aanvoert dat het bericht 50 P van 1966 het vroegere regime van het bericht 12 P van 1950 volledig afschaft, vermits het bericht van 18 augustus 1966 duidelijk stelt dat « elke bepaling van bericht 12 P die strijdig is met de volgende tekst vervalt automatisch » ; dat deze tekst duidelijk aantoonde dat het bericht van 1966 slechts een aanvulling en een gedeeltelijke wijziging van het vroegere regime invoert.

Daar de bepaling voorkomend in het bericht 12 P van 1950 onder de rubriek « zeer belangrijke voorafgaande opmerking » blijkbaar niet in strijd is met het bericht van augustus 1966, blijft deze belangrijke voorafgaande opmerking van 1950 in voege.

Er moet derhalve onderzocht worden of eiseres inderdaad op de basis aangeduid door eerste verweerster kan genieten van het gemeenschappelijk stelsel der verplichte verzekering :

Eiseres beroept zich ten onrechte op artikel 165 § 1, 3, van het koninklijk besluit van 4 november 1963 om voor te houden dat eiseres in de zin van deze wetsbepaling kan aanzien worden als huishoudster van haar oudste zoon. De totale tekst van dit wetsartikel toont aan dat de wet-

gever geenszins een geval zoals het huidige heeft willen onder toepassing brengen van dit artikel ; Het is namelijk duidelijk dat waar in voornoemd artikel de termen voorkomen « ... sedert langer dan zes maanden als gezinslid van de gerechtigde is ingeschreven of wanneer zij sedert langer dan zes maanden deel uitmaakt van het gezin van de werknemer bedoeld in artikel 21, 12° van de wet van 9 augustus 1963 ... », de wetgever geenszins gedacht heeft of bedoeld heeft hieronder de verhouding moeder-zoon te brengen.

Eerste verweerster beroept zich ook ten onrechte op artikel 165 § 1, 4, van het koninklijk besluit van 4 november 1963 voorhoudend dat eiseres kan aanzien worden als huishoudster van haar zoon Paul ; Het kan niet betwist worden dat eiseres niet de huishoudster is van de voormelde minderjarige zoon Paul doch wel de moeder aan wie bij bevel in kortgeding van de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg zitting houdend te Antwerpen dd. 3 maart 1971 de hoede over dit kind is toevertrouwd staande het geding in echtscheiding.

Ten slotte beroept eerste verweerster zich ten onrechte op artikel 167 van het koninklijk besluit van 4 november 1963 om voor te houden dat de oudste zoon Jozef het recht op de geneeskundige verzorging voor de « personen ten laste » moet of kan openen : Deze wetsbepaling kan inderdaad slechts in toepassing komen indien de basisvoorwaarde is vervuld, namelijk « wanneer verscheidene gerechtigden onder hetzelfde dak wonen en gemeenschappelijk instaan voor het onderhoud van eenzelfde gezin, worden de personen die ten laste van verscheidene van die gerechtigden zouden kunnen zijn... ».

Het is duidelijk dat noch eiseres noch de minderjarige zoon Paul ten laste zijn van de oudste zoon Jozef gelet op het hogervermeld bevel in kortgeding van de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg van 3 maart 1971 waardoor aan eiseres een maandelijks onderhoudsgeld wordt toegekend voor haarzelf ten bedrage van 5.000 F en voor het kind Paul ten bedrage van 2.500 F en dit ten laste van Janssens Victor, tweede verweerder. Ook de kinderoverdracht voor laatstgenoemd kind Paul wordt bij voornoemd bevel van de Voorzitter in kortgeding aan eiseres toegekend.

Daar er niet betwist wordt dat voornoemd bevel in kortgeding van de Voorzitter van de Rechtbank van Eerste Aanleg wordt uitgevoerd, kan er onmogelijk gesteld worden dat hetzij eiseres hetzij het minderjarig kind Paul « ten laste » kan zijn van de oudste zoon Jozef ; Artikel 167 van het koninklijk besluit van 4 november 1963 is dan ook niet toepasselijk.

* * *

Het is niet bewezen, aan de hand van de door eerste verweerster ingeroepen wettelijke bepalingen, dat eiseres evenals haar zoon Paul aanspraak kunnen maken op geneeskundige zorgen volgens het gemeenschappelijk stelsel. Zelfs moest ingeroepen worden dat de Rijksdienst voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering in feite vrij soepel en ruim is in gevallen zoals het huidige en misschien de oudste zoon Jozef wel zou aanvaarden als « gerechtigde » in de zin van de artikelen 165 en 167 van het koninklijk besluit uitvan 4 november 1963, zou dit niet gerechtvaardigd en juridisch verantwoord voorkomen daar waar vaststaat dat eiseres en de minderjarige zoon Paul in rechte en in feite ten laste zijn van Janssens Victor, tweede verweerder.

Daar waar niet bewezen is dat eiseres kan genieten van het gemeenschappelijk stelsel der verplichte verzekering, kan de « zeer belangrijke voorafgaande opmerking » van het bericht 12 P van 1950 niet ingeroepen worden.

Eiseres roept dan ook terecht het bericht van 18 augustus

tus 1966 in op grond waarvan de feitelijk gescheiden echtgenote rechthebbende is op de medisch- pharmaceutische bijstand van de N.M.B.S. indien een gerechtelijke beslissing haar echtgenoot veroordeeld heeft tot het betalen van een alimentatiegeld.

Daar door eerste verweerster niet betwist wordt dat een geding in echtscheiding hangende is tussen eiseres en tweede verweerder en daar ook niet betwist wordt dat in kortgeding bij voorlopige maatregel een alimentatiegeld voor eiseres werd toegekend, is de vordering van eiseres gegrond zoals gesteld in de inleidende dagvaarding.

* * *

C. Wat derde verweerder betreft.

In conclusies neergelegd ter griffie dezer rechtbank dd. 1 september 1971 bevestigt tweede verweerder dat hij zich gedraagt naar de wijsheid van de Rechtbank inzake het geding tussen zijn echtgenote en de N.M.B.S.

* * *

Om deze redenen :

Wij, Luc Janssens, dd. Voorzitter van de Arbeidsrechtbank, zitting houdende te Antwerpen, zetelend in Kortgeding, bijgestaan door Jozef Lembregts, Griffier, uitspraak doende bij tegenspraak.

Ontvangen de vordering en verklaren deze gegrond ;

Veroordelen dienvolgens eerste verweerster, de N.M.B.S. om eiseres en haar minderjarige zoon Paul Janssens, terug op te nemen als leden en rechthebbenden van de medische- en pharmaceutische bijstand der N.M.B.S. dienst personeel en sociale zaken onder aansluitingsnummer 4.604/1700.9 en dit met terugwerkende kracht vanaf 15 januari 1971 ;

Zeggen dat huidige beschikking zal gelden tot de rechter ten gronde over de echtscheiding tussen eiseres en tweede verweerder uitspraak zal hebben gedaan en dit zonder dat eiseres gehouden is enige speciale bijdrage te betalen ;

Verklaren het vonnis gemeen aan tweede verweerder ;

Veroordelen eerste verweerster tot de kosten begroot op duizend dertien frank aan de zijde van eiseres, op driehonderd frank aan de zijde van eerste verweerder en op nihil aan de zijde van tweede verweerder, daar zij niet opgegeven werden in de schriftelijke conclusies zoals voorzien in artikel 1021 van het gerechtelijk wetboek.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE GENT

4e Kamer. — 11 juni 1971.

Alleensprekend rechter : M. Wuyts.

Openbaar ministerie : M. Fiers.

Advocaten : Mrs. P. Blomme en M. van Ginderachter.

Gewijsde. — Autobestuurder, vrijgesproken voor onopzettelijke ietsels, maar veroordeeld wegens sturen in staat van dronkenschap. — Hoger beroep van de schadelijder alleen. — Veroordeling op burgerrechtelijk gebied. — Geen gezag van gewijsde erga omnes.

De bestuurder van een auto werd door de Correctionele rechtbank vrijgesproken van de inbreuk op de artikelen 418 en 420 S.W., doch veroordeeld om in staat van dronkenschap op de openbare weg een voertuig te hebben bestuurd ; op hoger beroep van de burgerlijke partij alleen, achtte het Hof van Beroep de bestuurder aansprakelijk voor het ongeval, impliciet beslissend over de inbreuk op de artikelen 418 en 420, zonder op grond hiervan een straf te kunnen uitspreken.

De burgerlijke rechtbank, bij wie de verzekeraar van de bestuurder een regres tegen deze laatste uitoefent, is

niet gebonden door de civielrechtelijke beslissing van het Hof van Beroep, die geen gezag van gewijsde erga omnes heeft. Het staat niet vast krachtens de twee aangehaalde beslissingen dat er een oorzakelijk verband is tussen de op burgerlijk gebied in hoofde van de bestuurder aangehouden fout en de strafrechtelijke veroordeling wegens het sturen in staat van dronkenschap.

N.V. La Royale Belge t./ De Sutter.

Gelet op de dagvaarding ;

De partijen werden in openbare terechtzitting gehoord in hun middelen en conclusies ; de stukken werden ingezien.

De eiseres oefent op grond van het art. 16 der Verzekeringwet van 11 juni 1874 haar verhaalrecht uit, voorzien door de art. 21 en 25 van de verzekeringspolis, en vordert dat de verweerder veroordeeld worde tot het terugbetalen van een som van 29.740 fr., zijnde de vergoedingen die de eiseres heeft moeten uitkeren aan de schadelijder van een verkeersongeval waarbij de huidige verweerder, haar verzekerde, betrokken was te Ertvelde op 1 november 1968.

Het staat buiten betwisting dat de huidige verweerder zich te verantwoorden had vóór de Correctionele rechtbank te Gent uit hoofde van onopzettelijk toebrengen van slagen en verwondingen aan twee personen en uit hoofde van het sturen in staat van dronkenschap. De strafrechter in eerste aanleg sprak de huidige verweerder vrij van de inbreuk op de art. 418 en 420 van het Strafwetboek, doch veroordeelde hem om in staat van dronkenschap op de openbare weg een voertuig te hebben bestuurd ; op civielrechtelijk gebied verklaarde de eerste rechter zich niet bevoegd om over de eis van de ter zake aangestelde partij te oordelen.

Tegen deze beslissing tekende de burgerlijke partij beroep aan, uitsluitend op civielrechtelijk gebied, en het Hof van beroep te Gent, in een arrest dd. 30 juni 1969 achtte de huidige verweerder wel aansprakelijk voor de schadelijke gevolgen van het ongeval en veroordeelde hem de schade van de burgerlijke partij te vergoeden, impliciet beslissende over de inbreuk op de art. 418 en 420 van het Strafwetboek, zonder op grond hiervan een straf te kunnen uitspreken, gezien het beroep beperkt was geworden tot de civielrechtelijke belangen.

Ter zake kan dan ook de rechtbank niet gebonden zijn door deze civielrechtelijke beslissing van de strafrechter die niet, zoals de strafrechtelijke veroordeling, gezag van gewijsde kan hebben erga omnes.

De toestand tot stand gekomen tengevolge van de twee hogeraangehaalde rechterlijke beslissingen is dus van dien aard dat daaruit volstrekt niet erga omnes vaststaat dat er al dan niet een oorzakelijk verband bestaat tussen de op burgerlijk gebied weerhouden fout in hoofde van de huidige verweerder en de strafrechtelijke beslissing van dezelfde uit hoofde van het sturen in staat van dronkenschap.

De door de partijen ingeroepen rechtspraak is ter zake niet dienend, en de rechtbank behoudt in dit geval haar volledig beoordelingsrecht ten einde uit te maken of de staat van dronkenschap, waarin de verweerder zich bevond op het ogenblik van het ongeval in rechtstreeks oorzakelijk verband staat met de door de burgerlijke partij opgelopen en door de huidige eiseres vergoede schade.

Alhoewel ter zake de dronkenschap vaststaat, is uit de feitelijke omstandigheden van het ongeval niet af te leiden dat het juist deze toestand was die aanleiding gaf tot het ongeval. Immers is de door de verweerder uitgevoerde rijmaneuver niet te beschouwen als het gevolg van deze dronken toestand, en zo zij wellicht op onvoorzichtige wijze werd uitgevoerd, zoals aangestipt in het voormelde arrest van 30 juni 1969, is zeker niet uitgemaakt dat deze wijze van uitvoeren het geheel of gedeeltelijk gevolg was van verweerders geïntoxiceerde toestand.

Nu dat oorzakelijk verband tussen de dronkenschap en het gebrek aan voorzichtigheid en voorzorg niet vaststaat, komt dan ook de eis niet gegrond voor.

Om die redenen,

De Rechtbank,

recht sprekend op tegenspraak,

Gelet op de art. 2, 37 en 41 van de wet van 15 juni 1935 ;
Alle andere conclusies van de hand wijzend als niet gegrond ;

Gelet op het ter zitting neergelegd, geschreven en overeenkomstig advies van de heer Fiers, 1e substituut procureur des Konings ;

Ontvangt de eis, doch wijst hem af als niet gegrond ;
Veroordeelt de eiseres in de kosten.

VREDEGERECHT TE BEVEREN-WAAS

26 december 1969.

Rechter : M. S. van Hassel.

Advocaten : Mr. G. Deckers en E. Temmerman.

Erfdienbaarheden. — Conventioneel recht van overweg. — Vastlegging van de modaliteiten.

De eigenaar van een heersend erf ten gunste waarvan in een akte bedongen is dat het uitweg mag nemen over een ander erf naar de straat met mest en beer, beweert dat hij door verjaring het recht verkregen heeft de uitweg te gebruiken voor de meest algemene doeleinden.

Het betreft hier geen wettelijke erfdienstbaarheid van overweg, waarvoor het Hof van Cassatie de mogelijkheid tot verkrijging verjaring van de modaliteiten aanvaardt, en ook geen conventionele erfdienstbaarheid waarvan de titel over de modaliteiten zwijgt of dubbelzinnig is, in welk geval men mag zeggen dat de modaliteiten niet door de verkrijgende verjaring worden vastgelegd, maar wel door de interpretatie van de titel of door de gewone bewijsmiddelen, en waarbij het bezit aldus kan dienen ter interpretatie van de titel, als vermoeden of als bekentenis. In het onderhavige geval zou het bestaan van een recht van overweg voor de meest algemene doeleinden, verkregen op grond van verjaring, betekenen dat verkrijging door de verjaring van met de titel tegenstrijdige modaliteiten mogelijk zou zijn, wat niet het geval is ; door het ontbreken van elke dubbelzinnigheid op dat punt leent de bestaande titel zich evenmin tot interpretatie.

Moortgat t./ De Rechter e.a.

De vordering strekt tot het horen zeggen voor recht dat :

a) het aan eiser behorend en in de dagvaarding nader beschreven perceel met gebouwen (sectie A, nr. 687 i, voorheen nr. 687d), enkel is belast met een erfdienstbaarheid van overweg « voor mest en beer », ten voordele van de aan vervoerders behorende percelen en dit op de plaats aangeduid in een plan dd. 12-12-1922 door landmeter F. Cassiman te Beveren-W., opgesteld en gehecht aan een akte verkoop notaris Alfred Lesseliers te Beveren-Waas dd. 17-1-1923 ;

b) het aan verweerders zal verboden zijn hun recht van overweg uit te oefenen voor andere doeleinden ;

c) het aan eiser zal toegelaten zijn, het hem behorend erf af te sluiten, mits aan gedaagden, op hun verzoek,

overweg te verlenen voor de vermelde doeleinden ;

kosten lastens verweerders, elk voor een/zesde, bij vonnis uitvoerbaar niettegenstaande elk verhaal, bij voorraad en zonder borg ;

Betreffend de titels.

De oudste voorgebrachte titel betreft de verkoop van één der zeven betrokken percelen (sectie A, nr. 695d, nr. 685d) aan de rechtsvoorganger van een der verweerders en houdt de clause in « ... en zoals op 't plan is aangewezen, zullen zelfde eigendommen over elkander uitweg mogen nemen met mest en beer naar de straat... » (akte notaris Alfred Lesseliers, Beveren-W., dd. 17-1-1923 — verkoop erven Van Overloop aan echtgenoten Van Vossel - Van de Perre) ;

In deze akte wordt dus niet alleen een erfdienstbaarheid gevestigd ten nadele (als lijdend erf tegenover de verder gelegen percelen) van het verkochte goed, doch ook ten voordele (als heersend erf) door de dichterbij gelegen erven te bezwaren. Over enig eventueel beletsel dit rechtsgeldig op datum van de akte te doen, wordt door partijen niet besloten ;

In elk geval wordt bij een navolgende verkoop van het goed, nu aan eiser behorend, diezelfde last op dit goed gelegd, welk als eerstgelegen goed aan de overweg, zelf geen uitweg over de andere percelen diende te ontvangen (akte zelfde notaris, dd. 1-12-1924 — verkoop erven Van Overloop aan Van Campenhout) ;

Door interpretatie van een latere titel, menen verweerders dat de mogelijkheid bestaat als zou de beperking « mest en beer » zijn weggevallen (akte zelfde notaris dd. 1-6-1925 — verkoop erven Van Overloop aan G. De Bodt — perceel sectie A, nr. 687c, nu 687k) ;

De Rechtbank dient zich nochtans hierover niet te beraden, daar noch uit de vermelde titel, noch uit enige andere geschreven titel blijkt, dat welke eigenaar ook van het perceel nu aan eiser behorend, ooit aan zulke uitbreiding zijn toestemming hechtte. In die omstandigheden bleef de voorgestelde uitbreiding, voorzover dan nog bevesten, zonder rechtsgevolg voor eisers erf ;

In rechte :

Als tweede middel houden verweerders voor en bieden aan te bewijzen dat zij door verjaring het recht verkregen de uitweg niet alleen « voor mest en beer » te gebruiken, doch voor de meest algemene doeleinden ;

Dit stelt voorafgaand het probleem der verkrijgende verjaring in verband met de niet zichtbare en de zichtbare niet voortdurende erfdienbaarheden (als b.v. het recht van uitweg) ;

Wet, rechtspraak en rechtsleer zijn het er over eens dat, in elk geval een titel is vereist en zulke erfdienstbaarheid als recht op zichzelf, niet door verjaring kan worden verkregen ;

Wel dient opgemerkt dat voor het bestaan van de titel, strikt genomen, geen geschrift noodzakelijk is (de ingesloten erven vinden b.v. hun titel in de wet). De regelen der bewijsvoering kunnen natuurlijk wel een schriftelijke overeenkomst, een begin van schriftelijk bewijs enz... in de voorgeschreven gevallen vergen. (art. 691 B.W. ; Cass. 1-12-1864 Pas. 18.65 - 7 ; Cass. 1-3-1962 & advies Proc. Gen. nota 2, Pas. 737-747 ; Cass. 17-1-1969 R.W. 1969-70 kol. 564) ;

Wat echter de mogelijkheid betreft tot verjaring der uitoefeningsmodaliteiten en der plaats (assiette) van een recht van uitweg, wanneer dat recht, op zichzelf door het bestaan van een voldoende titel, vaststaat, is er geen eensgezindheid meer aanwezig ;

Eiser houdt voor dat deze verjaring onmogelijk is en steunt zich daarbij op Lindemans in A.P.R. vbo. Erf-

dienstbaarheden nrs. 526 e.v. en nr. 669 met de aldaar aangehaalde rechtspraak en rechtsleer, waaronder Cass. 13-12-1957 Pas. 1958 - 401 ;

Verweerder meent deze verjaring wel mogelijk en steunt zich op het Cassatiearrest van 3-5-1963 R.W. 1963-64 kol. 867 (hetwelk echter een wettelijke erfdiensbaaheid van uitweg betreft en geen conventionele) ;

De stellingen ingenomen door de rechtsleer en rechtspraak zijn ongeveer als volgt samen te vatten :

a) wat betreft de wettelijke erfdiensbaaheid van noodweg (art. 682 e.v. B.W. Recht van uitweg), aanvaardt het grootste deel der rechtspraak en rechtsleer de mogelijkheid tot verkrijgende verjaring der modaliteiten ;

In de meeste gevallen is deze stelling impliciet of expliciet, gegrond op het niet toepasselijk zijn van art. 691 B.W. op de erfdiensbaaheid van uitweg ;

— A.P.R. vbo cit. nr. 993 e.v. met rechtspraak ;

— Cass. 13-12-1957 cit. - 1-3-1962 cit. - 3-5-1963 cit. ; 14-2-1969 R.W. 1968-69, 1550 ;

De stelling van de hoogste rechtsinstantie schijnt inzake aldus wel vast gevestigd ;

Zij blijft nochtans aangevochten door een deel der rechtsleer, op basis van een gelijkaardige redenering als deze hier onder c) vermeld ;

— A.P.R. vbo & loco cit.

— Revue Critique de Jurisprudence Belge 1965 blz. 318 - 326 ;

b) wat betreft de verjaring der modaliteiten bij een conventioneel recht van over- of uitweg is de rechtspraak en rechtsleer zeer verdeeld ;

Overvloedige rechtspraak en aanduidingen der rechtsleer in de ene als in de andere zin vindt men in :

— A.P.R. vbo. cit. nr. 525-527 ;

— Revue Critique : 1965 blz. 320-321 ;

In de rechtspraak van het Hof van Cassatie bestaat er werkelijke of schijnbare tegenspraak betreffend de verjaarsbaaheid der modaliteiten van de conventioneel ontstane rechten ;

Het arrest van 13-12-1957 (cit.) vermeldt o.a. samengevat : « uit de artikelen 702 en 691 B.W. volgt dat de titularis van een conventioneel recht van overweg (...établi par le fait de l'homme) door de verkrijgende verjaring geen uitgebreider recht van overweg kan verkrijgen dan door de titel toegestaan, daar deze uitbreiding, hetzij een nieuwe, hetzij een bijkomende erfdiensbaaheid, kon doen ontstaan » ;

In een nota commentarieert de procureur-generaal dhr. Hayoit de Termicourt dit arrest zeggend dat :

1) het bezit (met het oog op verjaring) nochtans in aanmerking mag worden genomen, niet als middel om een bijkomende erfdiensbaaheid te bekomen doch om de modaliteiten en ligging der erfdiensbaaheid te bepalen, bij stilzwijgen of dubbelzinnigheid van de titel ;

2) zelfde modaliteiten steeds door verjaring kunnen worden verkregen in geval het een wettelijke erfdiensbaaheid van uitweg betreft, daar hierop het artikel 691 B.W. niet van toepassing is ;

Het arrest van 1-3-1962 (cit.) zegt in verband met de verjaring : « ...Overwegend dat, zo de ligging of de uitoefeningsmodaliteiten van een erfdiensbaaheid van uitweg, door verjaring kunnen verkregen worden... » (vertaling). Het ging inzake wel degelijk over een conventionele erfdiensbaaheid en het advies van zelfde procureur-generaal dhr. Hayoit de Termicourt vermeldt (blz. 743) dat de rechtspraak de verkrijging van ligging of modaliteiten der erfdiensbaaheid door verjaring aanvaardt, zowel van een conventionele als van een wettelijke. In een nota wordt verwezen naar voormeld arrest van 13-12-1957 dat nochtans het tegenovergestelde schijnt voor te houden. De andere verwijzingen in nota betreffen

enkel ingesloten erven, dus wettelijke erfdiensbaaheden ;

De tegenspraak zou nochtans slechts schijnbaar zijn. Het is inderdaad mogelijk dat het Openbaar Ministerie en het Hof in het arrest van 1-3-1962 het geval bedoelden waarin de titel de modaliteiten niet vermeldt of dubbelzinnig is. In feite ging het tenandere over de ontvanke-lijkheid van een bezitsvordering gesteund op een beweerde conventionele erfdiensbaaheid van uitweg, waarvan de titel, door de rechter ten gronde, niet als zodanig was aanvaard. (motivering arrest).

Er zouden dus twee mogelijkheden kunnen zijn bij een conventioneel recht :

1) verkrijgende verjaring der modaliteiten mogelijk indien de titel er over zwijgt of dubbelzinnig is ;

2) onmogelijk wanneer de titel voldoende duidelijk is m.a.w. geen verjaring tegen de vermeldingen van de titel. (Revue Critique : 1965 - blz. 325 nr. 18, meent dat minstens dit laatste dient aanvaard) ;

c) een laatste redenering bestaat erin te zeggen dat de modaliteiten en ligging van een conventionele erfdiensbaaheid van uitweg (en volgens sommigen ook van de wettelijke) niet door de verkrijgende verjaring kunnen worden vastgelegd maar door interpretatie van de titel (bij dubbelzinnigheid ervan) of door de gewone bewijsmiddelen (getuigen of vermoedens bij begin van schriftelijk bewijs, eed en bekentenis — bij dubbelzinnigheid of stilzwijgen van de titel) Revue Critique : 1966 blz. 370-372 ; A.P.R. : vbo.c it. nr. 996 ;

Het aanvaarden van deze stelling, waar ze toepasselijk is, houdt noodzakelijk in dat de termijn nodig tot de verkrijgende verjaring, niet meer aanwezig dient te zijn. Het bezit zou aldus dienen ter interpretatie van de titel, als vermoeden of als bekentenis ;

Dat deze stelling niet door het Hof van Cassatie wordt verworpen, eventueel zonder weerslag op de verjaarsbaaheid, blijkt uit een recent arrest waar op basis van een onbetwiste (niet schriftelijke) titel bepaalde modaliteiten van een conventionele erfdiensbaaheid van uitweg, als bewezen worden aanzien, door het bezit ten voordele van het heersend erf (materiële uitvoering der erfdiensbaaheid) welk een buitengerechtelijke bekentenis uitmaakte. Hier werd dus niet op de verjaring gesteund (Cass. 17 januari 1969, R.W. 1969-70, 563) ;

Bij aanvaarding van deze derde stelling schijnt nochtans het bewijs van andere modaliteiten der erfdiensbaaheid door titelinterpretatie onmogelijk tegen de formele termen van de titel in (vaststaande rechtspraak in verband met de interpretatie van de verbintenissen) ;

Bij dubbelzinnigheid of stilzwijgen van de titel kunnen voormelde bewijsmiddelen wel worden aangewend ;

Met de oorspronkelijke titel strijdige modaliteiten zouden eveneens door deze bewijsmiddelen kunnen worden aangetoond, zij het op een andere grond. Inderdaad wordt voor het vestigen van een conventionele erfdiensbaaheid van uitweg geen geschreven titel vereist. Theoretisch belet dus niets dat voormelde bewijsmiddelen zouden dienen om het bestaan van een nieuwe of bijkomende titel aan te tonen, met meer uitgebreide, eventueel aan de oorspronkelijke titel, tegenstrijdige modaliteiten. Het spreekt vanzelf dat zulke wijziging, bij het reeds bestaan van een andersluidende titel, slechts met een zeer grote omzichtigheid zou kunnen worden aanvaard, zij het alleen reeds wegens het gevaar tot verkeerde interpretatie van loutere gedoogzaamheden, en dat telkens met elk juridisch (bv. de inhoud van een authentieke akte) of feitelijk bezwaar (grondig zou dienen te worden rekening gehouden) ;

In feite :

Inzake betreft het noch de wettelijke erfdiensbaaheid van uitweg, noch een conventionele waarvan de titel

dubbelzinnig of stilzwijgend zou zijn. De door vermelde titel geschapen erfdiensbaarheid beperkt het recht van overweg duidelijk « voor mest en beer » ;

Het bestaan van een recht van overweg voor de meest algemene doeleinden, op grond van een verkregen verjaring, zou betekenen dat de verkrijging door verjaring van met de titel tegenstrijdige modaliteiten mogelijk zou zijn, wat niet het geval is ;

Door het ontbreken van elke dubbelzinnigheid op dat punt leent de bestaande titel zich evenmin tot interpretatie ;

Verweerders houden anderzijds niet voor dat inzake, een nieuwe of bijkomende titel zou zijn geschapen (tenzij wat daarover werd gezegd in de hoofding « Betreffend de titel »). Het is ten andere zeer twijfelachtig of deze stelling inzake, tegen enig grondig onderzoek ervan zou bestand zijn ;

De vordering van eiser is dan ook gegrond tenzij wat zijn vraag betreft tot afsluiting van de overweg, zonder meer ;

Dit zou inderdaad een beperking inhouden van de vaststaande rechten van verweerders ;

Anders is het wanneer aan verweerders een sleutel der afsluiting zou worden overhandigd, zoals eiser nadien in besluiten voorstelt. In de gegeven omstandigheden en gezien de aan het recht van overweg gestelde beperking, zou deze oplossing voor verweerders geen enkele bijkomende hinder betekenen ;

Ingevolge wat voorgaat is het verder duidelijk dat het bewijsaanbod van verweerders zonder verder nut is ;

Om deze redenen,

Alle strijdige en verder strekkende besluiten verwerpend ;
Verklaren de vordering ontvankelijk en als volgt gegrond :

a) zeggen voor recht dat het aan eiser behorend perceel gelegen te Beveren-Waas, Killeboek, nr. 16, gekadastraerd sectie A nr. 687i, voorheen nr. 687d, enkel is belast met een erfdiensbaarheid van overweg voor mest en aal (mest en beer), te weten alle verrichtingen welke door deze termen zouden kunnen worden gedekt en aldus uitgesloten alle ander gebruik dit ten voordele van de aan verweerders behorende percelen eveneens te Beveren-Waas aan Zillebeek, gekadastraerd sectie A, nummers 687k, 687f, 687e, 686e, 685d en 685c (voorheen respectievelijk 687c, 687b, 687a, 686a, 685b, 685a) en dit op de plaats aangeduid op een plan dd. 12-12-1922 door landmeter F. Cassiman te Beveren-Waas opgesteld, zoals het is gehecht aan een akte verkoop van notaris Alfred Lesseliers te Beveren-Waas dd. 17-1-1923 door de erven Van Overloop aan de echtgenoten Van Vossel-Van de Perre, zodat het aan verweerders zal verboden zijn hun recht van overweg uit te oefenen voor andere doeleinden ;

b) zeggen voor recht dat het aan eiser toegelaten is, het hem behorend erf af te sluiten, mits een in alle opzichten voldoende toegang te laten ter uitoefening van voormeld recht van overweg en onder andere zo deze toegang afsluitbaar wordt ingericht, mits aan de eigenaars van verweerders erven, een sleutel ervan op eisers kosten te overhandigen ;

Veroordelen verweerders elk tot een/zesde der kosten.

Zeggen dat geen redenen aanwezig zijn om de voorlopige tenuitvoerlegging van het vonnis toe te staan.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE KORTRIJK

5 januari 1971.

Voorzitter : M. Gyselinck.

Rechters in handelszaken : MM. Deknadt en Cottenier.

Aanhangigheid en samenhang. — Begrip.

De N.M.B.S. eist betaling van een vervoer ; gedaagde betwist zijn schuld niet, maar vraagt de voeging, met toepassing van de compensatie, van de vordering met een andere vordering die hij tegen de N.M.B.S. heeft ingesteld op grond van een ander vervoer.

Er is hier noch aanhangigheid, want oorzaak en voorwerp in beide zaken verschillen, noch samenhang, want er bestaat geen gevaar voor tegenstrijdige uitspraken. Wat de compensatie betreft, kan gedaagde zijn rechten in de andere zaak laten gelden.

N.M.B.S. t.-/X.

Gezien de daging van 26 februari 1969, waarbij de eiseres jegens verweerder de betaling vordert van 11.358 fr. met de verwijlrente vanaf 14 februari 1969, de rechterlijke rente en de kosten van het geding ;

Gehoord de partijen in haar middelen en besluiten ;

Overwegende dat de verweerder niet betwist de gevorderde bedragen aan de eisers verschuldigd te zijn wegens vervoer van zijn goederen doch dat hij de samenvoeging vraagt met toepassing van de compensatie van deze vordering met een andere tussen partijen op 24 oktober 1968 aanhangig gemaakte vordering ;

Overwegende dat in zake geen aanhangigheid noch vernochtheid voorhanden is vermits deze vordering strekt tot betaling van het vervoer door de eiseres gedaan van de goederen van de verweerder op 28 februari 1968 en 26 april 1968 terwijl de vordering van 24 oktober 1968 strekt tot vergoeding van averij opgelopen tijdens het vervoer gedaan door de eiseres van andere goederen van de verweerder op een andere datum, weze 29 september 1969 ;

dat derhalve én oorzaak én voorwerp in beide zaken verschillen (Cassatiearrest van 28 december 1946) zodat geen aanhangigheid kan bestaan (art. 29 G.W. vereist beide samen) noch vernochtheid daar er geen het minste gevaar voor kan bestaan dat beide vorderingen handelende over andere goederen verzonden op een ander tijdstip aanleiding zouden kunnen geven tot de tegenstrijdige uitspraken (art. 30 G.W.) ;

Overwegende dat wanneer de enige reden van de vraag tot samenvoeging van twee onderscheiden zaken er enkel in kan bestaan door compensatie van wat de ene partij mogelijk in een andere zaak te goed zou hebben op de andere, daarop niet kan worden ingegaan en de verweerder in de andere zaak zijn rechten kan laten gelden ;

Overwegende dat de verweerder niet betwist de gevorderde bedragen verschuldigd te zijn ;

(....)

BOEKBESPREKING

Statutory Private International Law, Conflict of Laws- Substance and procedure. — Les Legislations De droit International Privé, Conflits de lois et conflits de juridictions. — Oslo, 1971, Universitetsforlaget, 333 blz.

Het T.M.C. Asser Institute te 's Gravenhage heeft zopas een uiterst nuttig werk gepubliceerd, waarin al de elementen verzameld zijn voor de studie en de praktijk van het Internationaal Privaat Recht.

De betreurde professor Meyers uit Leiden had destijds reeds een verzameling samengesteld van de bijzondere bepalingen die in aanmerking kwamen bij de toepassing van het Internationaal Privaat Recht. Dit werkje was echter zeer summier en het is reeds sedert lang voorbijgestreefd.

Het Asser Instituut, dat regelmatige correspondenten heeft in heel Europa heeft thans alle bepalingen samengebracht die in een groot aantal landen gelden voor deze zo moeilijke en onzekere sector van het recht. Niet alleen komen alle Europese staten in aanmerking, doch ook

de teksten die gelden achter het ijzeren gordijn worden in het boek vermeld.

In elk land heeft een vooraanstaand jurist de teksten verzameld en ze doen voorafgaan door een beknopte inleiding waarin de grote lijnen van het Internationaal Rivaat Recht van zijn land worden uitgestippeld.

Zo is dit gebeurd voor België door Prof. G. Van Hecke, voor Nederland door C.W. Dubbink, voor Frankrijk door P. Lagarde, enz.

Voor elk land zijn de teksten gegroepeerd onder drie hoofdingen: de wetsconflicten, de gerechtelijke bevoegdheid en de erkenning en de ten uitvoerlegging van vreemde vonnissen en andere titels.

Al wat essentieel is werd hier bijeen gebracht en uitvoerige inhoudstabellen laten toe zeer gemakkelijk te vinden wat men zoekt.

Aan dergelijk werk bestond reeds sedert geruime tijd behoefte, daar de losbladige Duitse verzameling van Prof. Makarov voor de meeste practici niet gemakkelijk toegankelijk is.

Voor hen die in hun praktijk het Internationaal Rivaat Recht moeten beoefenen zal dit boek een kostbaar werk-instrument zijn.

R.V.

Jean Masquelin, Code judiciaire mis à jour avec notes et tables de concordance. Brussel. Etablissements Emile Bruylant 1971. 277 blz.

De tekst van het Gerechtelijk Wetboek werd reeds in beide talen in meerdere uitgaven gepubliceerd. Thans heeft Staatsraad Jean Masquelin een nieuwe uitgave bezorgd die aan de strengste criteria beantwoordt.

Bij het naslaan van het werk is men verbaasd vast te stellen hoeveel wijzigingen en toevoegingen er reeds aan het Gerechtelijk Wetboek gebracht werden. Het is dus noodzakelijk steeds de allerlaatste editie te raadplegen.

De uitgave verzorgd door de heer Masquelin heeft echter groter voordelen dan het geven van de tekst der wet in zijn allerjongste vorm. Onder elk artikel wordt verwezen naar de vroegere tekst van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging en naar de opgeheven vroegere wetten, wat soms zeer nuttige diensten kan bewijzen.

Tevens wordt onder elk artikel vermeld op welke datum het in werking is getreden, zodat men ontslagen is van de zorg deze datum op te zoeken.

Voorzeker kan men in de losbladige uitgaven door de aanvullingen die regelmatig verschijnen, volkomen op de hoogte worden gehouden van de jongste stand der wetgeving. De uitgave verzorgd door de heer Masquelin heeft echter haar eigen verdiensten. De teksten die volledig op de hoogte zijn tot 1 september 1971 zijn samengebracht in een handig boekje dat de practicus gemakkelijk kan medenemen naar het Gerechtshof en dat hij moeilijk zal kunnen missen.

R.V.

H. Cordon, Antwerpen. Gerechtelijk, Administratief.

In de jongste tijd werden er aan de gerechtelijke en administratieve indelingen van het arrondissement Antwerpen talrijke wijzigingen gebracht, die het zeer moeilijk maken nog nauwkeurig te weten waar men zich moet wenden hetzij voor de gerechtelijke procedure, hetzij voor de administratieve aangelegenheden. Er bestonden vroeger uitstekende wegwijzers op dit gebied, doch deze zijn thans verouderd en dienden vervangen te worden.

De heer H. Cordon, kandidaat-gerechtsdeurwaarder te Antwerpen heeft de moed gehad een nieuwe wegwijzer samen te stellen, met de hulp van gerechtsdeurwaarder Alfons Brackeva en van de kandidaat-gerechtsdeurwaarder Hugo Vossen.

Voor al de straten van Antwerpen wordt nauwkeurig aangeduid: de politieafdeling, het gerechtelijk kanton, het hypotheekkantoor, het kadaster, de inspectie en controle van de belastingen, het kanton van de ontvanger, der belastingen en dit van de ontvanger der registratie- en successierechten.

Verder worden nog alle mogelijke inlichtingen verstrekt betreffende de administratie van de provincie van de stad Antwerpen, de zittingsdagen en -uren van de Vredegerechten; de kantoren van de belastingen van alle aard, met adres en telefoonnummer, de hypotheekkantoren met de verschillende gemeenten die ervan afhangen, alles wat betrekking heeft op de registratie en domeinen met de BTW kantoren enz. Uiteindelijk nog een alfabetische lijst van de gemeenten van België met aanduiding van hun gerechtelijk kanton, hun rechtbank van eerste aanleg, arbeidsrechtbank en rechtbank van Koophandel.

Het boekje bevat een schat van wetenswaardigheden en zal veel zoekenden uit de nood helpen. Voor elk praktisch jurist is het volstrekt onmisbaar.

BALIELEVEN

Bedenkingen bij de plechtige openingszitting van de « Conférence du Stage » te Rijsel.

Aanknopen met een zeer oude doch sinds meer dan tien jaar onderbroken traditie heeft de Orde der Advocaten bij de Balie te Rijsel dit jaar voor het eerst opnieuw afgevaardigden van talrijke belgische Balies en Conferenties uitgenodigd om de Plechtige Openingszitting van de « Conférence du Stage » bij te wonen in het gerechtsgebouw te Rijsel op zaterdag 11 december 1971.

Dit bezoek aan onze meest noordelijke zuiderburen was onder verschillende oogpunten boeiend: het bood niet alleen de mogelijkheid de kontakten te hernemen met de hartelijke confraters aldaar, wier frans-vlaamse strijdvaardigheid dadelijk opvalt, doch het liet toe nogmaals het moderne gerechtsgebouw van deze hoofdplaats van « l'enfer du Nord » te bewonderen, waar een afvaardiging van de Balie van Antwerpen reeds een drietal weken vroeger zeer vriendelijk door de Raad der Orde ter bezichtiging van hetzelfde paleis was ontvangen geworden, en het omvatte tenslotte een confrontatie met twee zeer acute problemen (het gerechtsgebouw en de gerechtelijke bijstand), die ook eerstdaags bij ons zullen gesteld worden.

Het « hoge Noorden » van Frankrijk is zeer gastvrij en behoudt bovendien een tikje van die speciale etiquette, die sommigen wel wat ouderwets voorkomt, maar die toch een zekere Parijse charme heeft: Stafhouder en Leden van de Raad wachtten in groep de gasten op in de aula van het gerechtshof, allen waren in toga met het witte habijt-strikje en de witte damherten handschoenen. De begroeting was bijzonder hoofs en vriendelijk. De gasten werden door een lid van de Raad begeleid naar de gehoorzaal, waar de openingszitting zou plaats hebben, en daar door charmante consors naar gereserveerde plaatsen gebracht.

Evenmin als te Parijs is er te Rijsel een « Président de la Conférence ». Het was Stafhouder Charles Lubrez, die de zitting voorzat en ze dadelijk aanvatte met een opvallend kranig betoog: de heer Minister van Nationale Opvoeding en de heer « Préfet du Département », die op de ereplaatsen zaten, moesten een striemende aanklacht aanhoren tegen de belasting, die aan de Balie was opgelegd om een gedeelte van het gerechtsgebouw te mogen gebruiken, en tegen de nieuwe franse wet op de gerechtelijke bijstand. Het betoog van de Stafhouder was waardig en overtuigend. Het applaus was oorverdovend en hield

veel meer in dan een eenvoudige uiting van beleefdheid... Ik kom op deze rede nog terug.

De eerste prijs van de door de Balie te Rijsel tijdens het vorig jaar ingerichte wedstrijd voor welsprekendheid werd behaald door Mr. Bruno Lemistre, thans Premier Secrétaire de la Conférence. Hij onderhield de aanwezigen over Jean Giraudoux (1882-1944), de verfijnde diplomaat-schrijver met zijn aan het impressionisme ontleende techniek, met zijn milde humor, die zo vaak naar ironie overslaat, doch waarbij altijd een streven naar helderheid in taal en gedachten, een drang naar licht en geluk tot uitting kwamen, met zijn meesterschap in de beknopte en rijke dialoog, waardoor vooral zijn toneelstukken blijven schitteren. De redenaar was derwijze ingenomen met de kunstenaar, die hij ons voorstelde, dat zijn eigen taal, zegswijze en gedachten als een echte « weerspiegeling » waren van Giraudoux zelf. De taal was uiterst keurig en zuiver, de ideeën werden met een samengebalde beknoptheid uitgedrukt en de gehele voordracht, die geen volle 45 min. in beslag nam, was aldus een echte parel, die hoog gewaardeerd werd door het enthousiaste publiek.

Het gerechtshofgebouw te Rijsel is het meest moderne van heel Frankrijk. Met zijn constructie werd begonnen in 1961 en het werd voltooid in 1968. Het heeft 400.000.000 B fr. gekost en het bevat voor vier miljoen — (1% krachtens de wet Malraux) — franse kunstwerken, nl. 5 ultra-moderne tapisseries d'Aubusson, waarvan men onmogelijk — zonder voorlichting — kan uitmaken wat ze voorstellen, doch die alleszins uitzonderlijk prachtig van kleur zijn en helemaal passen in het kader.

Het meest gebruikte materiaal is gladgestreken beton, waaruit niet alleen de hoge peilers werden vervaardigd, die het gebouw schragen, doch zelfs de « tafels » der magistraten en het « blok », waarachter de ter zitting gehoorde getuige moet gaan staan.

Het gebouw is met de nodige moderne apparatuur voorzien, iets waar ook in het straks op te richten Antwerps gerechtshofgebouw op zijn plaats zou zijn: de individuele kastjes, die toelaten de briefwisseling der advocaten te bezorgen en die kunnen afgesloten worden, (wat een fantastische tijdsbesparing voor sommige confraters-briefvenbestellers in ons gerechtshofgebouw!) en een speciaal systeem, dat toelaat in elk lokaal elke magistraat of advocaat met een code-nummer op te roepen.

Toch lijkt het geheel van de constructie niet bijzonder functioneel: er zijn slechts vier zittingszalen, majestatisch-hoog en één zaal voor het « Tribunal pour Enfants », veel lager bedoeld als veel « intiemer » waar de kinderen zich rustig moeten voelen, doch zeker nog onwennig en beklemd zullen zijn.

Het geheel is gebouwd omheen een hoge building van 9 verdiepingen, waar ook nog verschillende andere administratieve diensten zijn ondergebracht met op de negende verdieping een ruime cafetaria met gelegenheid tot het nemen van een eenvoudig middagmaal en toegankelijk voor iedereen, die in het gebouw presteert. Dit laatste is zeker een betere oplossing dan de distributie-apparaten voor dranken, die wij in sommige kleedkamers voor advocaten in ons land kennen.

Nu de oprichting van een nieuw gerechtshof in Antwerpen beslist werd, neem ik deze gelegenheid graag te baat om enkele — zeer algemene — suggesties te doen:

Naast één heel grote gehoorzaal voor het Hof van Assisen (zolang dit nog bestaat) en plechtige vergaderingszalen, enkele vrij grote voor Strafkamers mogen de andere zittingszalen gerust kleiner zijn. Het is een enige gelegenheid om er een voldoende aantal te voorzien: het kan niet langer geduld worden dat advocaten hun activiteiten in het gerechtshofgebouw moeten spreiden over een hele dag. Men zegt wel eens dat het nieuwe gerechtshof-

bouw « renderend » moet zijn en dat alle lokalen full-time moeten worden gebruikt, zowel 's morgens als 's namiddags. Deze opvatting houdt geen rekening met de werkzaamheden der advocaten, die toch de onmisbare medewerkers zijn bij de rechtsbedeling. Het kost niet zoveel duurder om 40 kleinere lokalen te bouwen dan 20 majestueuze en de constructie kan ongetwijfeld derwijze opgevat worden dat alle zittingen (Hof van Beroep, Arbeidshof, Rechtbank van eerste anleg, Arbeidsrechtbank, Rechtbank van Koophandel, Vrederechten, Politierechtbanken) in hetzelfde gebouw en op hetzelfde uur (ofwel alle zittingen 's voormiddags, ofwel alle zittingen 's namiddags vanaf 14 u.) kunnen gehouden worden.

Er dient een grote centrale bibliotheek te worden ingericht die gerust een ganse verdieping in beslag mag nemen en die toegankelijk moet zijn voor magistraten, advocaten, professoren en studenten in de rechten, met voldoende gelegenheid om rustig te kunnen werken.

Het geheel moet bijzonder functioneel zijn: b.v. een aparte verdieping per rechtsmacht en op elke verdieping een grote centrale hall met toegang tot de verschillende Kamers.

Niet alleen de magistraten moeten over aparte lokalen beschikken ter bespreking of ter inzage van dossiers, doch ook de advocaten hebben recht op: een ruime kleedkamer, een aparte leeszaal en verschillende afzonderlijke kamers, waar besprekingen tussen confraters onderling of met klanten of experts kunnen worden gevoerd, met bovendien nog een balie-secretariaat, waar ook de fotokopie-dienst zich zou bevinden.

De moderne uitrusting, waarvan hierboven sprake, (distributie-mogelijkheid van briefwisseling aan advocaten, oproepingssysteem en restaurant-cafeteria) dient natuurlijk ook voorzien.

Te Rijsel, — en dat was de eerste aanklacht in de rede van Stafhouder Lubrez — betaalt de Balie aan het Département du Nord voor een eerder enge kleedkamer met een daarbij aansluitend lokaaltje, een jaarlijkse huurprijs van 60.000 B fr. Deze huurprijs werd éénmaal betaald, onder alle voorbehoud, doch er is thans een procedure aan de gang om die betaling voor de toekomst te zien afschaffen. Het is evident dat aan een dergelijk systeem te Antwerpen nooit kan worden gedacht: de advocaten moeten in het gerechtshofgebouw evengoed hun taak kunnen vervullen als de magistraten en moeten dus daartoe, uiteraard zonder enige vergoeding over de nodige ruimten kunnen beschikken.

In de nacht van 16 juli 1971, wanneer na « le 14 juillet » reeds de helft van Frankrijk zijn vacantie-uittocht begonnen was, heeft de franse wetgever stiekem en haast clandestien de wet op de « Assistance Judiciaire » gestemd.

De hierboven vernoemde aanwezige Minister, die toen ook met vacantie was, moest aan Stafhouder Lubrez bekennen dat hij voor het eerst door hem over de juiste inhoud van die wet werd ingelicht...

Op dit punt was het betoog van Stafhouder Lubrez uitzonderlijk hard: de advocatuur is het laatste bastion der vrije beroepen, het is nog het enige beroep dat echt vrij is en niet aan tarificaties en dwangmaatregelen onderworpen, de advocaat beslist nog zelf vrij of hij een zaak zal pleiten of niet, of hij een honorarium zal vragen of niet, welk het bedrag van dit honorarium zal zijn en of hij, indien hij geen betaling bekomt, al dan niet iets zal ondernemen om dit honorarium te zien voldoen.

Met de nieuwe franse wet kunnen alle rechtsonderhorigen, die slechts over een bescheiden inkomen beschikken, (er werd een cijfer vernoemd dat ongeveer overeenstemt met 10.000 B fr. per maand), een door de Raad der Orde aangeduide advocaat toegewezen krijgen, die slechts om uitzonderlijke redenen de hem gegeven opdracht zal

mogen weigeren en die zijn tussenkomst zal moeten verlenen aan een uniform en potsierlijk laag tarief (b.v. 4.000 B fr. honorarium voor een echtscheidingsprocedure) dat door de Minister wordt bepaald en... gekoppeld wordt aan het index-cijfer... De uitbetaling aan de advocaat geschiedt door de Ontvanger van Registratie en Domeinen mits voorlegging van een attest van de griffier, waaruit blijkt dat de zaak afgehandeld is.

Het hoeft geen betoog dat dergelijk stelsel niet alleen in strijd is met de waardigheid van het beroep (waarom moet de griffier de advocaat controleren?), doch dat het aanleiding gaat geven tot talloze misbruiken in verband met de attesten, die zullen voorgebracht worden door de rechtsonderhorigen betreffende hun inkomsten. Ook in het in ons land vigerende stelsel van de kosteloze rechtsbijstand bestaan er misbruiken, doch zij worden in de mate van het mogelijke ondervangen door de Bureaux voor Consultatie en Verdediging, die souverain beslissen of een verzoeker al dan niet een advocaat toegewezen krijgt en die ook de voorwaarden dezer toewijzing even souverain kunnen vaststellen. Bovendien kan de aangestelde advocaat, bij het vaststellen van een evident misbruik, steeds om ontheffing verzoeken of taxatie vragen.

In het franse stelsel zal dit niet meer mogelijk zijn en de Balie, die totaal over het hoofd werd gezien en zelfs niet geraadpleegd werd bij het tot stand komen der wet, spant zich dan ook nu — helaas te laat — met man en macht in om deze wet ofwel ongedaan te maken, ofwel derwijze te amenderen dat zij het doel, dat blijkbaar beoogd werd, nl. het geleidelijk omschakelen van de vrije advocatuur naar een vroeg of laat volledig door de Staat waargenomen « rechtsbijstandsdienst », niet meer kan bereiken.

Ook in ons land bestaat er een strekking om die weg op te gaan: de eerste stap daartoe is een door sommigen, deels om humanitaire redenen, deels om zuiver financiële redenen, gewilde hervorming van het stelsel der kosteloze raadplegingen. Men zegt dat de problemen der behoeftige rechtsonderhorigen niet dienen opgelost door jonge en onervaren advocaten en dat ook die behoeftigen recht hebben op behoorlijke bijstand. Alsof aan de bijstand, die door de jongste advocaten wordt verleend, niet evenveel zorg en toewijding zou worden besteed en alsof het vaststaand en zeker is dat advocaten met meer ervaring, bijgevolg ook met meer praktijk en veel minder tijd, zich beter zouden inspannen om de belangen van de behoefti-

gen te behartigen zonder honorarium of tegen betaling van een zeer matig en getarifiseerd honorarium! En het is evident dat, indien een behoeftige een zeer belangrijk geschil heeft, er dan ook voor gezorgd kan worden dat hij een advocaat van het derde jaar stage, die reeds ervaring heeft en bewezen heeft over professionele bekwaamheid te beschikken, toegewezen krijgt. En indien het mocht blijken dat ook dergelijke oplossing nog geen voldoening zou geven, dan belet niets het Bureau voor Consultatie en Verdediging de Stafhouder over de zeer speciale toestand in te lichten en dan is het vaststaand en zeker dat ook op het tableau ingeschreven advocaten bereid zullen gevonden worden gratis bijstand te verlenen.

Of de jongeren dan niet moeten aangemoedigd worden wanneer zij aan de Balie komen, of er dan niet dient gezorgd voor een minimum van bestaanszekerheid, ook voor hen? De jonge advocaat, die wil werken en die zich voldoende inspant, is zeker te zullen slagen: hij wordt spoedig door oudere confraters als occasionele of vaste medewerker gevraagd, hij bekomt vanaf het eerste jaar reeds bescheiden inkomsten van de zaken, die hem door het Bureau worden toegewezen en hij moet indachtig blijven dat de advocatuur niet zo financieel renderend is als andere vrije beroepen (men denke aan de geneesheren, de tandartsen, de apothekers, de architecten, de makelaars, en — niet het minst — aan de handelaars of nijveraars...). Indien hij niet het offer kan brengen om — tijdens de eerste jaren van zijn professionele praktijk, — het met heel wat minder te moeten stellen dan die anderen, dan gaat hij beter een andere weg uit! De vaststelling, dat sommigen daartoe de moed niet zouden kunnen opbrengen, mag echter geen drogreden worden om aan het essentieel vrij en onafhankelijk karakter van ons beroep te beginnen knagen, met het niet toegeven, doch aarzelend-schoorvoetend toch beoogde doel ook ons beroep onder staatstoezicht te krijgen.

Rijsel, waar het ook 's avonds heel gezellig is en waar de Stafhouder en de Raad der Orde nog een heerlijke receptie aanboden in het ruime Atrium van het Museum voor Schone Kunsten op de Place de la République, heeft mij tot nadenken gestemd en mij deze losse beschouwingen doen neerschrijven...

JAN LENAERTS.

EUROPEES RECHT

Permanente vertegenwoordiging van België bij de Europese Gemeenschappen.

Juridische Informatie Nr. 33.

In deze informatie worden de twee volgende arresten van het Hof van Justitie behandeld. We geven van elk de samenvatting gevolgd van enkele beschouwingen.

Zaak 33/70:

S.p.a. S.A.C.E. te Bergamo tegen het Ministerie van Financiën der Italiaanse Republiek.

Het Hof verklaart dat art. 13, lid 2, van het E.E.G.-Verdrag alsmede de bepalingen van de richtlijn 68/31 rechtstreeks toepasselijk zijn in de rechtsorde van de betrokken Staten.

Zaak 34/70:

Syndicat national du Commerce extérieur des Céréales te Parijs en 7 anderen tegen Office national interprofession-

nel des Céréales en de Minister van Landbouw. Het Hof geeft een uitlegging van sommige bepalingen van de Verordening nr. 1028/68 van de Commissie.

* * *

I. Zaak 33/70: S.p.a. S.A.C.E. te Bergamo tegen Ministerie van Financiën van de Italiaanse Republiek.

A. Inhoud van het geding.

Ingevolge de wet nr. 330 van 15 juni 1950 heft Italië op de uit het buitenland ingevoerde goederen een recht ad 0,50 th. van hun waarde wegens de door de administratie bewezen diensten. De Commissie was van oordeel dat het hier een heffing betrof van gelijke werking als een doeane-recht. Derhalve heeft zij overeenkomstig art. 13, lid 2, van het E.E.G.-Verdrag (*) op 22 december 1967 de richtlijn

68/31 uitgevaardigd welke het ritme voor de afschaffing van dit recht vaststelt, voorzover het betrekking had op produkten die niet onder een marktordening voor de landbouwsector vielen. Het tarief toegepast op 31 december 1957 moest geleidelijk worden verminderd derwijze dat het geheel zou afgeschaft zijn vóór 1 juli 1968.

De S.p.a. S.A.C.E. te Bergamo had op 17 september 1969 uit de andere Lid-Statens goederen ingevoerd ter waarde van ongeveer 10.000.000 lire en moest daarop een bedrag van 50.995 lire betalen als recht voor de diensten door de administratie bewezen. Op 1 juli 1970 vroeg de vennootschap voor de rechtbank te Brescia de terugbetaling van dit bedrag omdat zij oordeelde dat het ten onrechte werd geheven. De voorzitter van de rechtbank stelde overeenkomstig art. 177 (prejudicieel beroep) de volgende vragen aan het Hof van Justitie:

1. Zijn als gevolg van de uitvaardiging van de richtlijn nr. 68/31 van 22 december 1967 de bepalingen van art. 13, lid 2, van het E.E.G.-Verdrag, of in elk geval de bepalingen van de richtlijn nr. 68/63 zelf, rechtstreeks toepasbaar in de rechtsorde van de Italiaanse Staat?
2. Zo ja, zijn dan met ingang van 1 juli 1968 voor de particulieren rechten ontstaan welke de nationale rechter moet handhaven?

B. Arrest van 17 december 1970.

Het Hof haalt de bepalingen aan van art. 9 en van art. 13, lid 2, van het Verdrag alsmede van het «versnellingsbesluit» nr. 66/532 (waardoor de doeanenunie tot stand kwam op 1 juli 1968 in plaats van op 31-12-69) en van de richtlijn nr. 68/31, en stelt vast dat het hier gaat om de vraag of, en zo ja met ingang van welke datum, de aan de Italiaanse Republiek voorgeschreven verplichting om het recht voor administratieve diensten op te heffen, rechtstreekse werking heeft.

1. Het Hof wijst er op dat art. 13, lid 2, aan de Lid-Statens de verplichting oplegt om heffingen van gelijke werking als doeanerechten «in de loop van» de overgangperiode op te heffen. Ook al behoort de vaststelling van het ritme van de opheffing aan de Commissie, toch blijkt uit de tekst van art. 13 dat deze rechten in ieder geval uiterlijk aan het einde van genoemde periode geheel moeten zijn opgeheven. Art. 9 moet derhalve vanaf het einde van deze periode zijn volle werking hebben.

Welnu art. 9 juncto art. 13, lid 2, houden voor het geheel der heffingen van gelijke werking als een invoerrecht een duidelijk nauwkeurig omschreven toepassingsverbod in dat ingaat uiterlijk aan het einde der overgangperiode en waaraan de Statens geen enkel voorbehoud hebben verbonden, in die zin dat het slechts tot uitvoering zou kunnen komen door een positieve nationale rechtshandeling of door een tussenkomst van de instellingen van de Gemeenschap.

Dit verbod kan naar zijn aard zeker rechtstreekse gevolgen teweeg brengen in de rechtsbetrekkingen tussen de Lid-Statens en hun justitiabelen. Deze bepalingen doen derhalve vanaf het einde der overgangperiode voor de particulieren rechten ontstaan die de nationale rechter moet handhaven.

2. Maar ingevolge art. 13, lid 2, is de Commissie bevoegd

(*) Tekst van art. 13, lid 2: «Heffingen van gelijke werking als invoerrechten, tussen de Lid-Statens van toepassing, worden door hen in de loop van de overgangperiode geleidelijk opgeheven. De Commissie stelt bij wege van richtlijnen het ritme van deze opheffing vast. Zij laat zich leiden door de regels vervat in artikel 14, leden 2 en 3, alsook door de richtlijnen welke de Raad met toepassing van genoemd lid 2 heeft vastgesteld.

vóór het einde van de overgangperiode tot de afschaffing te besluiten van de door haar aangegeven heffingen van gelijke werking waarvan zij, «in de loop» van bedoelde periode bij wege van richtlijnen de intrekking gelast.

De Commissie heeft van deze bevoegdheid gebruik gemaakt en heeft, gezien het versnellingsbesluit nr. 66/532, de datum waarop het betwiste recht geheel moest zijn opgeheven, bij richtlijn nr. 68/31 op 1 juli 1968 gesteld. De vraag van de Italiaanse rechtbank betreft dus in wezen de werking van de artikelen 9 en 13, lid 2, van het Verdrag, in samenhang met de beschikking nr. 66/532 en de richtlijn 68/31.

De werking van richtlijn nr. 68/31 moet dus beoordeeld worden in het licht van het geheel dezer bepalingen. Daartoe moet niet alleen gelet worden op de vorm van de betreffende handeling, maar ook op haar inhoud en haar functie in het stelsel van het Verdrag.

Welnu het feit dat de Commissie op grond van beschikking nr. 66/532 een tijdstip vóór het einde der overgangperiode heeft bepaald, heeft geen enkele wijziging gebracht in de aard van de verplichting die in art. 9 en 13, lid 2, aan de Lid-Statens werd opgelegd. Deze verplichting kan derhalve rechtstreekse gevolgen teweeg brengen op dezelfde voet als zulks aan het einde van de overgangperiode het geval zou geweest zijn. De richtlijn nr. 68/31, waarbij voor een Lid-Staat de tijdslimiet voor de tenuitvoerlegging van een communautaire verplichting wordt bepaald, ziet niet alleen op de betrekkingen tussen de Commissie en deze Staat, doch heeft ook rechtsgevolgen welke zowel de overige Lid-Statens die zelf bij de tenuitvoerlegging daarvan belang hebben, als de particulieren kunnen inroepen, wanneer de bepaling die deze verplichting inhoudt naar haar aard rechtstreeks toepasselijk is, zoals het geval is met de art. 9 en 13 van het Verdrag. Deze uitlegging dient temeer gevolgd te worden daar het Hof bij arrest van 18 november 1970 heeft vastgesteld dat de Italiaanse Republiek de op haar rustende verdragsverplichtingen niet was nagekomen door ook na 1 juli 1968 het betreffende recht te blijven heffen.

3. Door de kennisgeving van de richtlijn in de Italiaanse taal werden de belangen van degene tot wie de in de richtlijn omschreven verplichtingen waren gericht — in casu de Italiaanse Staat — ten volle gewaarborgd.

Antwoord.

1. Art. 13, lid 2, van het E.E.G.-Verdrag doet, vanaf het einde van de overgangperiode, met betrekking tot het geheel der heffingen van gelijke werking als invoerrechten ten behoeve van de particulieren rechten ontstaan, welke de nationale rechter dient te handhaven.

2. De verplichting het recht voor administratieve diensten op te heffen, neergelegd in richtlijn nr. 68/31 van de Commissie dd. 22 december 1967 junctis de art. 9 en 13, lid 2, van het Verdrag en de Raadsbeschikking nr. 66/532, heeft rechtstreekse werking in de betrekkingen tussen de Lid-Staat tot welke de richtlijn is gericht en zijn justitiabelen en schept ten behoeve van laatstgenoemden met ingang van 1 juli 1968 rechten die de nationale rechter dient te handhaven.

C. Beschouwingen.

1. Tegen het niet tijdig afschaffen van het door de Italiaanse Regering geheven recht voor administratieve diensten was de Commissie van de E.E.G. reeds in beroep gegaan op grond van art. 169 van het E.E.G.-Verdrag (zaak 8/70). In zijn uitspraak had het Hof o.m. uitgemaakt dat de Italiaanse Regering de richtlijnen die krachtens art. 13 van het E.E.G.-Verdrag juncto richtlijn 68/31 op haar rusten

niet was nagekomen. De samenvatting van dit arrest en een paar korte beschouwingen vindt men terug in Juridische informatie nr. 30. Onderhavige zaak werd evenwel reeds aan het Hof voorgelegd vóór het arrest in de zaak 8/70 werd geveld.

2. Door onderhavig arrest werd vooreerst uitgemaakt dat art. 13, lid 2, van rechtstreekse toepassing is in de Lid-Staten. Dit verdragsvoorschrift kan dus worden toegevoegd aan de lijst die in Juridische Informatie nr. 28 werd opgenomen.

De uitspraak van het Hof ligt in de lijn van een reeds vroeger door het Hof ingenomen standpunt. In de zaak 57/65: Firma Alfons Lütticke tegen Hauptzollamt Saarlouis, had het Hof de verplichting van art. 95, al. 3, eveneens rechtstreeks toepasselijk verklaard. De verplichting van art. 95, al. 3, bestaat hierin dat vanaf de aanvang van de 2e etappe der overgangperiode (1 januari 1962) de bepalingen die bij de inwerkingtreding van het Verdrag bestonden en strijdig waren met de regels van al. 1 en 2 (verbod de produkten van andere Lid-Staten aan zwaardere binnenlandse belastingen te onderwerpen dan de vergelijkbare nationale produkten of ze aan zodanige binnenlandse belastingen te onderwerpen dat daardoor andere produkten zijdelings worden beschermd) moesten zijn afgeschaft of herzien. Het Hof oordeelde dat de verplichting van art. 95, al. 3, in samenhang met de voorschriften van art. 95, al. 1 en 2, volledig is, juridisch perfect, en derhalve een rechtstreekse werking heeft.

De overeenstemming tussen de voorschriften van art. 95, al. 3, en van art. 13, lid 2, is treffend. Het kan dus geenszins verwonderen dat de bepalingen van art. 13, lid 2, eveneens van rechtstreekse toepassing zijn in de rechtsbetrekkingen tussen de Lid-Staten en hun justitiabelen.

3. In de richtlijn 68/31 heeft de Commissie voor de opheffing van de betwiste heffing een termijn gesteld die niet samenvalt met het einde van de overgangperiode (31-12-1969) maar die samenvalt met de datum van de vervroegde tot standkoming van de doeanee-unie (1 juli 1968) ingevolge het zogeheten versnellingsbesluit nr. 66/532 van de Raad. Derhalve kon de vraag worden gesteld of het betrokken besluit dat van toepassing is op de doanerechten eveneens toepassing vindt op de afchaffing van de heffingen van gelijke werking als een doanerecht.

De E.E.G.-Commissie, alsook de advocaat-generaal Roemer menen op deze vraag een negatief antwoord te moeten geven. De procedure van art. 13, lid 2, is een bijzondere procedure die niet door het versnellingsbesluit wordt bestreken. Het Hof heeft zich deze vraag niet gesteld omdat het heeft aangenomen dat de Commissie volgens de tekst van art. 13, lid 2, bevoegd was een datum te bepalen die vóór het einde van de overgangperiode ligt.

4. Het Hof kwam tenslotte voor de uiteindelijke vraag te staan of de op grond van art. 13, lid 2, genomen richtlijn 68/31 welke Italië de verplichting had opgelegd de heffing tegen 1 juli 1968 op te heffen, rechtstreeks toepasselijk is in de rechtsbetrekkingen tussen de Staat en de justitiabelen. De theoretische vraag of een richtlijn rechtstreeks toepasselijk kan zijn werd door het Hof duidelijk in positieve zin beantwoord in zijn arresten met betrekking tot de zaken 9, 20 en 23/70 (zie de zaak 9/70: Fr. Grad tegen Finanzamt Traustein in Juridische Informatie nr. 28). Volgens deze arresten moet de rechtstreekse werking ook aan beschikkingen en richtlijnen worden toegezegd wanneer de daarin voorkomende voorschriften naar hun aard, hun opzet en hun bewoordingen medebrengen dat zij tot rechtstreekse gevolgen leiden in de rechtsbetrekkingen tussen de adreessaat van de handeling en derden.

In onderhavig arrest wordt de vraag niet meer in abstracto behandeld. Het Hof stelt zich onmiddellijk op prak-

tisch vlak en gaat de werking van de richtlijn 68/31 na in het licht van de ermede samenhangende bepalingen. Het onderstreept evenwel dat hierbij rekening moet gehouden worden met de vorm van de handeling (in casu een richtlijn), met haar inhoud en met haar functie in het stelsel van het Verdrag.

Het onderzoek naar de werking van de betrokken richtlijn is zeer bondig. De richtlijn 68/31 stelt alleen een tijds-limiet vast voor de tenuitvoerlegging van een door het E.E.G.-Verdrag opgelegde verplichting.

Zij brengt geen enkele wijziging aan de aard van deze verplichting. Zij maakt de verplichting dus juist zó volledig als deze van art. 13, lid 2, met de daarin voorkomende tijds-limiet. Inzake rechtstreekse werking kan er dan ook geen verschil bestaan.

5. Het Hof beantwoordt eveneens een opmerking van taalkundige aard. Van de richtlijn 68/31 die alleen tot de Italiaanse Republiek was gericht, was alleen de tekst in de Italiaanse taal authentiek. De verordening van 14 april 1958 die het taalgebruik heeft geregeld schrijft voor dat voor handelingen met een algemene draagwijdte de teksten in de vier talen gelijkelijk authentiek zijn. Het Hof heeft geantwoord dat de kennisgeving van de richtlijn waarvan alleen het Italiaans de authentieke tekst uitmaakt, de belangen van de rechtstreeks betrokkenen ten volle heeft gewaarborgd.

* * *

II. Zaak 34/70: Syndicat National du Commerce Extérieur des Céréales te Parijs, en 7 andere partijen tegen Office National Interprofessionnel des Céréales en de Minister van Landbouw.

A. Inhoud van het geding.

Bij beschikking van 30 augustus 1968 publiceerde het Office National Interprofessionnel des Céréales (O.N.I.C.) het « cahier des charges » dat de algemene voorwaarden vaststelt waaronder het O.N.I.C. de granen die hem ter interventie worden aangeboden overneemt. Het bepaalt in art. 1: « Tot aan het einde van het verkoopseizoen 1968/69 zijn tot inzameling toegelaten lichamen gemachtigd aanbiedingen te doen met het oog op overname door de O.N.I.C. van granen... »

Het Syndicat National du Commerce Extérieur des Céréales (Synacomex) diende bij de Minister van Landbouw een bezwaarschrift in tegen deze beschikking omdat de genoemde bepaling een beperking inhoudt van het voorschrift van art. 1 lid 1 van de Commissieverordening nr. 1028/68 dat elke houder de mogelijkheid biedt zijn granen aan te bieden.

Het bezwaarschrift werd verworpen, waarop Synacomex en 8 anderen het geschil voorleggen aan de Conseil d'Etat. Overeenkomstig art. 177 van het E.E.G.-Verdrag (prejudicieel beroep) besloot de Conseil d'Etat aan het Hof van Justitie de vraag te stellen: « of door het gebruik van de term « elke houder » in art. 1 van verordening nr. 1028/68 alle aan de overname gestelde voorwaarden die verband houden met de omschrijving van het begrip « houder » of met diens bevoegdheid tot gebruikmaking van het interventiemechanisme — in aanmerking genomen de bijzondere omstandigheden van de graanmarkt in de voor de houder bevoegde Lid-Staat — zijn uitgesloten van het toepassingsgebied der aanvullende maatregelen als bedoeld in art. 5 van genoemde Verordening ».

B. Arrest van 17 december 1970.

Het Hof zegt dat blijkens de bepalingen van art. 1, lid 1 en van art. 5 van Verordening nr. 1028/68 (x) aan het begin-

sel dat « elke houder » is gemachtigd granen aan het interventiebureau aan te bieden, in de gemeenschapsregeling voorwaarden voor overname gesteld zijn waaraan door de Lid-Staten overeenkomstig art. 5 aanvullende voorwaarden voor overname kunnen worden gesteld. Art. 5 laat derhalve nationale maatregelen toe niet om de communautaire bepalingen van art. 1 te wijzigen doch uitsluitend om te voorzien in aanvullende voorwaarden voor overname voor zover deze verenigbaar zijn met de bepalingen van Verordening nr. 1028/68.

Blijkens de 5e overweging van de Considerans van Verordening 120/67 heeft het interventiemechanisme dat in het kader van de gemeenschappelijke ordening van de graanmarkt werd ingesteld, ten doel de markten te stabiliseren en de betrokken landbouwbevolking een redelijke levensstandaard te verzekeren. Ofschoon dit interventiemechanisme maatregelen tot ondersteuning van de prijzen omvat strekt het er niet toe verder in te grijpen in de normale marktsituatie dan voor de verwezenlijking van zijn doel strikt noodzakelijk is. Het vereist dat deze markt in zo ruim mogelijke mate toegankelijk is voor alle betrokkenen. Luidens de 7de considerans van Verordening nr. 120/67 zijn aan het aanbod en de overname van granen door de interventiebureaus bepaalde voorwaarden verbonden. Blijkens Verordening nr. 1028/68 hebben zij betrekking op de kwaliteit en de minimumhoeveelheden van de aan te bieden granen en zijn zij uitsluitend ingegeven door de noodzaak het beheer van het stelsel te vereenvoudigen en niet door de bedoeling slechts bepaalde categorieën houders tot de interventie toe te laten of voor het nationale recht de mogelijkheid open te laten het begrip « houder » van Staat tot Staat afwijkend te omschrijven. Hebben de auteurs van de Verordening hun bedoeling niet klaar uitgedrukt, onmogelijk kan aangenomen worden dat in de definitieve fase van de gemeenschappelijke ordening van de graanmarkt iedere Staat aan de algemeen luidende term « elke houder » een eigen betekenis zou kunnen toekennen. Deze algemene formulering is vooral te verklaren door het feit dat een uitsluiting van bepaalde categorieën houders ten gevolge zou hebben dat de markt wordt belast met de van de interventie uitgesloten hoeveelheden die niettemin afkomstig zouden zijn van de nationale produktie ten behoeve waarvan echter de regeling juist is ingevoerd.

Om de eraan toegeschreven doelstellingen te bereiken moeten bovendien voor dit mechanisme zo uniform mogelijke toepassingsvoorschriften worden getroffen ten einde te voorkomen dat het vrije verkeer van granen binnen de Gemeenschap wordt belemmerd. Met het oog op een juiste aanpassing van de markt aan de regionalisatie van de prijzen kunnen de interventiebureaus weliswaar onder bijzondere omstandigheden hieraan aangepaste interventie-maatregelen treffen. De Verordening nr. 120/67, die aan Verordening nr. 1028/68 ten grondslag ligt wijst er echter in de 7de overweging van zijn considerans op dat, om de noodzakelijke eenvormigheid van de interventiestelsels te handhaven, deze omstandigheden moeten beoordeeld worden en deze maatregelen moeten getroffen worden op het Communautaire vlak.

Welnu volgens de 4de overweging van de considerans van Verordening nr. 1028/68 is het vooral ten aanzien van de aanbiedingsvoorwaarden aan de interventiebureaus en de overname door deze bureaus dat het beginsel van eenvormigheid beschouwd wordt als onmisbaar voor het interventiestelsel, ten einde elke discriminatie tussen belanghebbenden in het kader van de gemeenschappelijke markt te vermijden. Alhoewel Verordening nr. 1028/68 voor de Lid-Staten de mogelijkheid openlaat aanvullende voorwaarden voor overname vast te stellen welke aangepast zijn aan de omstandigheden op de nationale markt bepaalt zij daarbij de grenzen binnen dewelke zich deze nationale reglementering kan bewegen. Luidens de uitzonderlijke bewoordingen van de 3de en 4de overweging van deze con-

siderans, is een nationale reglementering voorzien, niet om de draagwijdte van art. 1 van de Verordening te beperken, maar om de Staat de gelegenheid te geven rekening te houden met de voorwaarden en gebruiken van de groothandel die van te voren in zijn land van toepassing waren, of het interventiestelsel aan te passen aan de klimatologische omstandigheden van de nationale markt. Een nationale regeling die zou beogen langs de weg van art. 5 binnen de interne rechtsorde een omschrijving te geven van het begrip « houder » die toegang heeft tot het interventiebureau, welk begrip evenwel een communautaire strekking moet hebben in de zin van art. 1, zou buiten het kader vallen van de hierboven door de Verordening nr. 1028/68 omschreven voorwaarden en zou in strijd komen met de beginselen die het interventiemechanisme beheersen.

Antwoord.

Door het gebruik van de term « elke houder » in art. 1 van Commissieverordening nr. 1028/68 zijn alle voorwaarden die verband houden met de omschrijving van het begrip houder of met diens bevoegdheid tot gebruikmaking van het interventiemechanisme, uitgesloten van het toepassingsgebied der aanvullende maatregelen als bedoeld in art. 5 van genoemde verordening.

C. Beschouwingen.

1. Het arrest heeft slechts een beperkt rechtstreeks belang. Het laat toe een oplossing te geven aan een betwisting die in Frankrijk is gerezen over een nationale beschikking die werd genomen in toepassing van een gemeenschapsvoorschrift.

Het Hof heeft in zijn arrest aangetoond dat uit de juridische interpretatie van de artikelen 1 en 5 van Verordening nr. 1028/68, uit de economie van het interventiemechanisme zoals het werd ontworpen in Verordening nr. 120/67 en toegepast in Verordening nr. 1028/68, en uit de noodzaak van de uniforme toepassing van het interventiestelsel in 't algemeen en van het begrip « houder » ten aanzien van de overname- en aanbiedingsvoorwaarden in het bijzonder moet worden aangenomen dat van het gemeenschapsbegrip « elke houder » zoals in art. 1 van Verordening nr. 1028/68 bepaald, langs de weg van art. 5 dezer verordening geen nationale omschrijving mag worden gegeven die afwijkt van het gemeenschapsbegrip. Het arrest laat derhalve geen twijfel bestaan. Art. 1 van de Franse beschikking is in strijd met de Verordening nr. 1028/68.

2. Onrechtstreeks heeft dit arrest ook een algemeen belang omdat het andermaal en in zeer scherpe mate aantoonde hoe de gemeenschappelijke marktverordeningen voor de diverse landbouwprodukten de Lid-Staten verbiedt eigenmachtig nationale voorschriften uit te vaardigen die ook maar de geringste afwijkingen meebrengen in de werking en de toepassing van deze communautaire georganiseerde markten. De eenvormigheid is voor deze markten een regel van volstrekte noodzakelijkheid. Alleen wanneer dit

(*) Tekst van art. 1, lid van de Commissieverordening nr. 1028/68 : Elke houder van homogene partijen van minimum 50 ton zachte tarwe, rogge, gerst, maïs en 10 ton harde tarwe, geoogst in de Gemeenschap, is gemachtigd deze granen aan het interventiebureau aan te bieden.

Tekst van art. 5 van diezelfde Verordening : Ten einde rekening te houden met de bijzondere omstandigheden die er in de betreffende Lid-Staat bestaan stellen de interventiebureaus zonodig aanvullende procedures en voorwaarden voor overname vast, welke verenigbaar moeten zijn met de bepalingen van deze verordening.

door de gemeenschapsvoorschriften zelf wordt voorzien kunnen nationale maatregelen worden genomen, doch steeds binnen de grenzen die door deze gemeenschapsvoorschriften worden bepaald.

Het is meteen ook duidelijk dat steunmaatregelen die eventueel door een Lid-Staat in een geregementeerde sector van de landbouwmarkt worden ingevoerd veelal in strijd moeten komen met de betrokken Gemeenschapsvoorschriften. Voor zover zij mogelijks daarmede niet strijdig zijn blijven zij bovendien nog onderworpen aan de bepalingen van art. 92 en 93 van het Verdrag, en kan derhalve de invoering van de steunmaatregel alleen geschieden via de in art. 93, lid 3 voorziene procedure. Een miskenning van het ter zake geldend Gemeenschapsrecht kan alleen maar ernstige gevolgen voor de Gemeenschap zelf en veroordelingen vanwege het Hof van Justitie met zich brengen.

Het spreekt echter vanzelf dat bepaalde steunmaatregelen die eventueel in het kader van de op 25 maart 1971 door de Raad inzake de hervorming van de landbouwstructuur genomen besluiten tijdelijk aan de Lid-Staten zouden worden overgelaten, zullen moeten beoordeeld worden op grond van de betrokken gemeenschapsvoorschriften.

TIJDSCHRIFTEN

De Gemeente, jaargang 1971 - nr. 11.

Van de redactie. — De C.C.O. en jeugdbescherming. — Fred. Vandenbosch, Gemeentelijke gezinsraden, een mogelijkheid tot zeer democratische besluitvorming. — Bert Maes, Gemeentelijke adviesorganen: praatbarakken of actieve verenigingen? (vervolg). — Klasseverheffing van de gemeenten. — J. Dams, De facultatieve uitgaven van de gemeenten. — Actualiteit. — Wetgeving-Rechtspraak (met commentaar). — Bibliografische kroniek. — J. Verhasselt, Verzorg uw taal!

Tijdschrift van de Vrederechters, jaargang 1971 - nr. 10.

Congrès des greffiers-chefs de greffe. Han-sur-Lesse, 1er mai 1971. — Emeritaat. — Nécrologie. — Gedenkschrift. — Bibliographie. — Ontvangen werken. — Kronijk van de Vrederechters. — Rechtspraak: beknopte inhoud. — Rechtspraak.

Tijdschrift voor aannemingsrecht, jaargang 1971 - nr. 4.

Rechtspraak. — F. Erauw, Het Rekenhof en de overeenkomsten van de Staat. — Dr. L. S. Suetens, De nieuwe wetgeving ruimtelijke ordening. — Zaakregister 1971.

Oriëntatie, jaargang 1971 - nr. 10.

A. Trine, Ten geleide. — A. Molenberg, De overzeese sociale zekerheid. — R. Hamaide, Enkele beschouwingen over de werking van de arbeidsgerechten. — R. Meerschaut, De « ingedeelde » inrichtingen. — Flitsen, problemen van sociale actualiteit. — Uit het « Staatsblad ». — Allerlei.

Weekblad voor Privaatrecht, notaris - ambt en registratie, jaargang 1971 - nr. 5153.

Prof. mr. W.C.L. van der Grinten, Bestanddeel, bijzaak, hulpzaak. — Mr. W.E. Haak, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak: Internationaal Privaatrecht (zeevervoer) (IV). — Ontvangen boeken. — Tijdschriften. — Berichten en mededelingen.

Ars Aequi, jaargang 1971 - nr. 10.

A. Brack, Van BAB naar AROB, een verbetering? De betekenis van het AROB-ontwerp voor de rechtsbescherming van de burger. — Rechtsvraag. — Actualiteiten. — Verslagen. — Boekaankondigingen. — Tijdschriften. — Wetgeving. — Jurisprudentie. — Ad Valvas.

Vennootschappen, verenigingen en stichtingen, jaargang 1971 - nr. oktober.

Supplement 14.

Journal des Tribunaux, jaargang 1971 - nr. 4765.

Max Vanderschueren, La tutelle de la commission d'assistance publique et ses limites. — J.P. Masson, Six propositions de loi récentes en matière de droit des personnes. — Jurisprudence. — Notes de jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Revue de Droit Familial, jaargang 1971 - nr. 2.

Jurisprudence.

Revue Generale des Assurances et des responsabilites, jaargang 1971 - nr. 10.

Choses. — Voirie. — Règlement général. — Lésion physique. — Responsabilité. — Lois coord. — Chemin de trav. — Erratum.

Mouvement Communal, jaargang 1971 - nr. 11.

Editorial. — Les C.A.P. et la protection de la jeunesse. — G. Viseur, Les communes et le développement économique et social. — Le reclassement des communes. — Règlement type de taxe directe sur la création de trottoirs. — Actualités. — Législation. — Jurisprudence (annotée). — Bibliographie. — Chronique bibliographique.

Revue Internationale des Sciences Administratives, jaargang 1971 - nr. 3.

C. Y. Wu, L'administration publique dans les années 1970. — G. Langrod, Pour une approche globale des problèmes de personnel dans l'administration publique. — F. Muhammad, L'utilisation des approches et techniques modernes de management en Administration publique. — G. Braibant, Perspectives et problèmes du développement de l'informatique dans l'administration publique au cours de la prochaine décennie. — C.V. Ramanadham, La réglementation locale dans les années 1970. — J.G. van Putten, l'administration locale dans les années 1970. — H. Maddick, L'aide aux administrations locales durant la deuxième Décennie du Développement. — H. Emmerich, L'expert en Administration publique durant la deuxième Décennie du Développement. — A. Adedeji, Le programme des Nations Unies en administration publique pour les années 1970 concernant l'Afrique. — W.J. Siffin (Etats-Unis), J. Boutet (France), et l'Overseas Development Administration (Royaume-Uni), Perspectives de la coopération technique bilatérale en matière administrative. — H.J. von Oertzen, Législation et automation. — C. Paramés, Nature et contenu du management. — S.K. Waghmare et A.U. Patel, L'administration du développement communautaire en Inde. — Résumés des articles publiés en langues anglaise et espagnole. — Ecoles et instituts d'administration publique. — Bibliographie sélectionnée. — Coopération technique, Nouvelles, Chronique de l'Institut.

Recueil Dalloz Sirey, jaargang 1971 - nr. 42.

Charles Debbasch, Les sources du droit administratif. Permanence et novation. — J. Roche, Les communes vic-times des sauveteurs bénévoles (A propos de la jurisprudence récente du Conseil d'Etat). — Jurisprudence. — Sommaires de jurisprudence. — Législation.

La Revue Administrative, (Paris) jaargang 1971 - nr. september-oktobre.

Dans l'intérêt général. — J.L. Bonnefroy, Plaidoyer pour l'administration Consulative (II). — Lettres à un ami anglais. — Sur le malaise administratif. — Législation & jurisprudence. — Chroniques.